2020-209

Archeologienota Ranst Schuurblok

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

28-12-2020

Titel: Archeologienota Ranst Schuurblok

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2020L96

Intern projectnummer: 2020.209

Locatiegegevens: Antwerpen, Ranst (Oelegem), Schuurblok

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 166209,77 en Y: 211321,13; X: 166416,22 en Y: 211428

Oppervlakte plangebied (som van alle percelen): 12 898m²

Oppervlakte werkzone: 11 692m²

Kadastergegevens: Ranst, Afdeling 2 Oelegem, sectie A, percelen 563A, 556N, 556P, 556K, 556M, 556L, 556D, 556E, 556F (zie figuur 8)

Topografische kaart: zie figuur 6 en 7

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Paulien Fonteyn (assistent-archeoloog) en Vic Vermeiren (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 28/12/2020

© Acke & Bracke bvba, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING 4

1.1. WETTELIJK KADER 4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT 4
1.2.1. VRAAGSTELLING 4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN 4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE 5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE 5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK 6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN 6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING 6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN 6

2. BUREAUONDERZOEK 7

2.1. HUIDIGE TOESTAND 7
2.2. GEPLANDE WERKEN 8
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING 10
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING 10
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING 12
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING 14
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING 15
2.4. HISTORISCHE SITUERING 18
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING 25

3. SYNTHESE 28

3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON 28
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK 29
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM 30
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM 31
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN 32

4. SAMENVATTING 35

5. BIBLIOGRAFIE 38

6. BIJLAGES 39

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Oelegem Schuurblok (deelgemeente van Ranst, provincie Antwerpen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Op de plannen in deze archeologienota is als afbakening van het plangebied de totaliteit van alle kadastrale percelen die het plangebied vormen genomen, maar de effectieve werkzone is iets kleiner.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.[1] Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt[2], de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius[3], een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.[4] Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.[5]

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

[1] https://cai.onroerenderfgoed.be/

[2] http://www.geopunt.be/kaart

[3] http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/

[4] http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/

[5] http://www.ngi.be/topomapviewer/

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het plangebied dat verkaveld zal worden is 11 692m² groot en heeft een trapeziumachtige vorm. Het terrein grenst in het oosten aan de straat Schuurblok, aan de andere zijdes wordt het omringd door woningen en tuinen/groenzones. In de zuidwestelijke hoek zijn enkele losstaande gebouwen gelegen omgeven door bomen. De rest van het terrein is braakliggend met verspreid nog een aantal bomen.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

2.2. Geplande werken

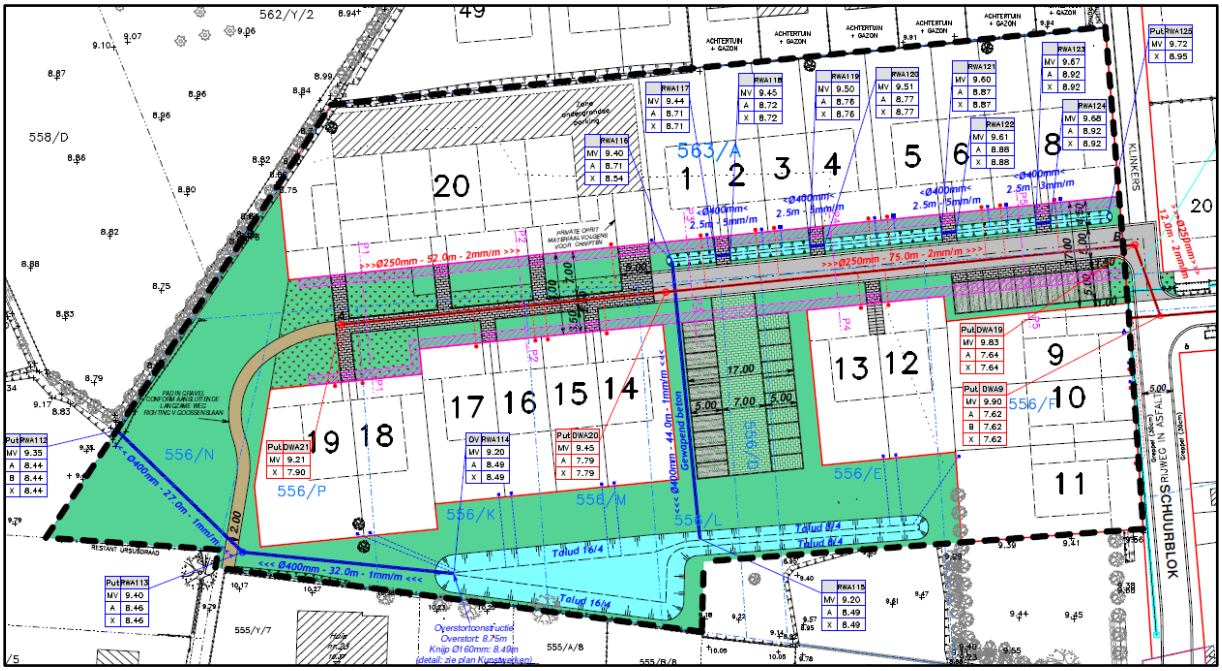
Het ontwerpplan is te vinden in de bijlage, een uitsnede wordt hieronder weergegeven.

De gebouwen in de zuidwestelijke hoek worden gesloopt, de bomen gerooid en het terrein wordt bouwrijp gemaakt. Vervolgens wordt het plangebied verkaveld in 20 bouwloten. 19 loten zijn voorzien voor individuele woningen. Lot 20 is gelegen in de noordwestelijke hoek en is opgezet als een groepswoningbouw met 5 entiteiten; in dit lot wordt een ondergrondse parkeergarage van ca. 1527m² groot een 1 bouwlaag diep (ca. 3,5m) aangelegd. Bij elke woning is een tuin voorzien. Er wordt een nieuwe wegenis ingericht die vanuit Schuurblok in het oosten doorheen de verkaveling loopt, met ten zuiden ervan 2 bovengrondse parkeerzones. Ten noorden van de wegenis en in het zuiden van het plangebied worden waterpartijen uitgegraven. In het westelijke deel wordt een speelbos aangeplant, ook langs de wegenis en de zuidelijke waterpartij worden groenzones ingericht.

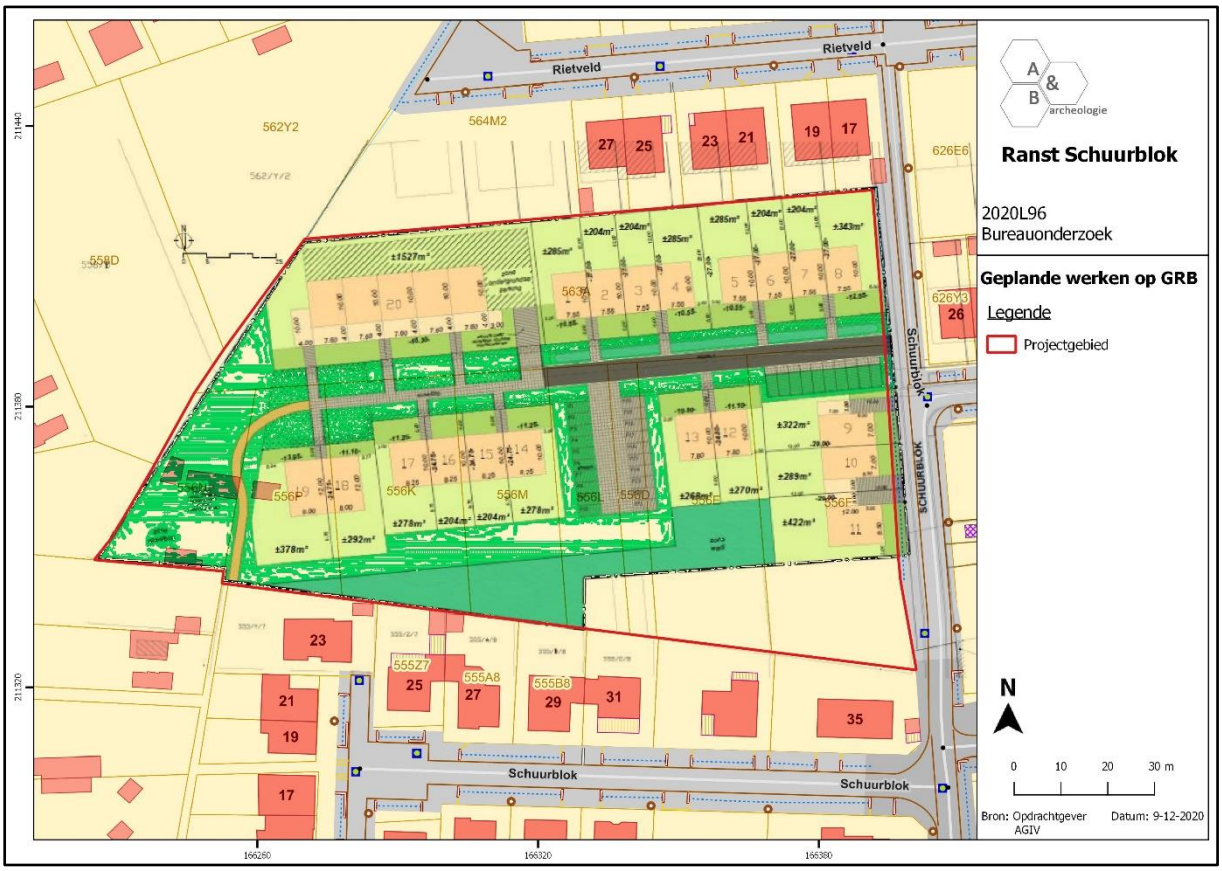
Er zullen aanzienlijke grondwerken plaatsvinden op het plangebied: de afbraak van de gebouwen, het rooien van de bomen, het bouwrijp maken van de percelen, bodemingrepen voor aanleg van de ondergrondse parkeergarage, de wegenis, de waterpartijen en de nutsleidingen en -voorzieningen, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen en verhardingen, omgevingsaanleg. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

Figuur 2 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

Figuur 3 Uitsnede uit het wegenis- en rioleringsplan (bron: initiatiefnemer).

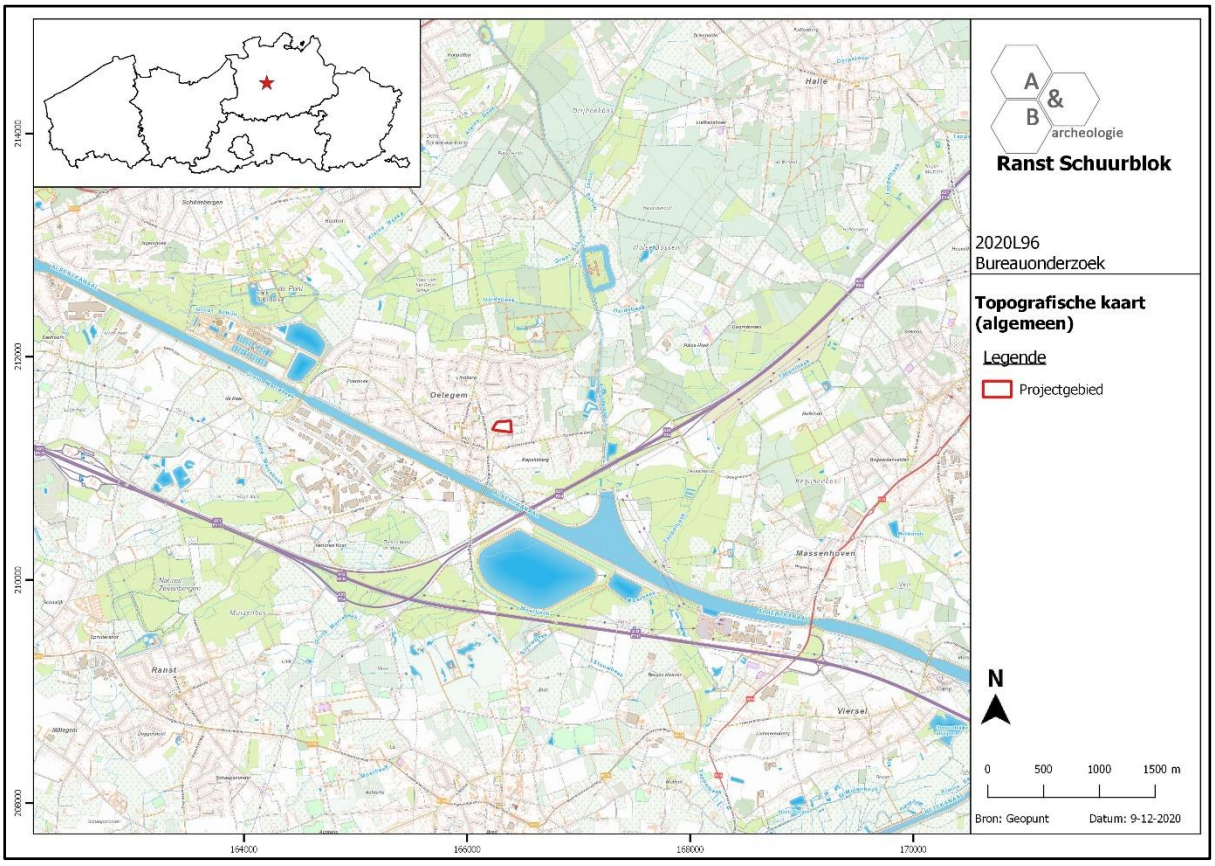

Figuur 4 Geplande werken geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

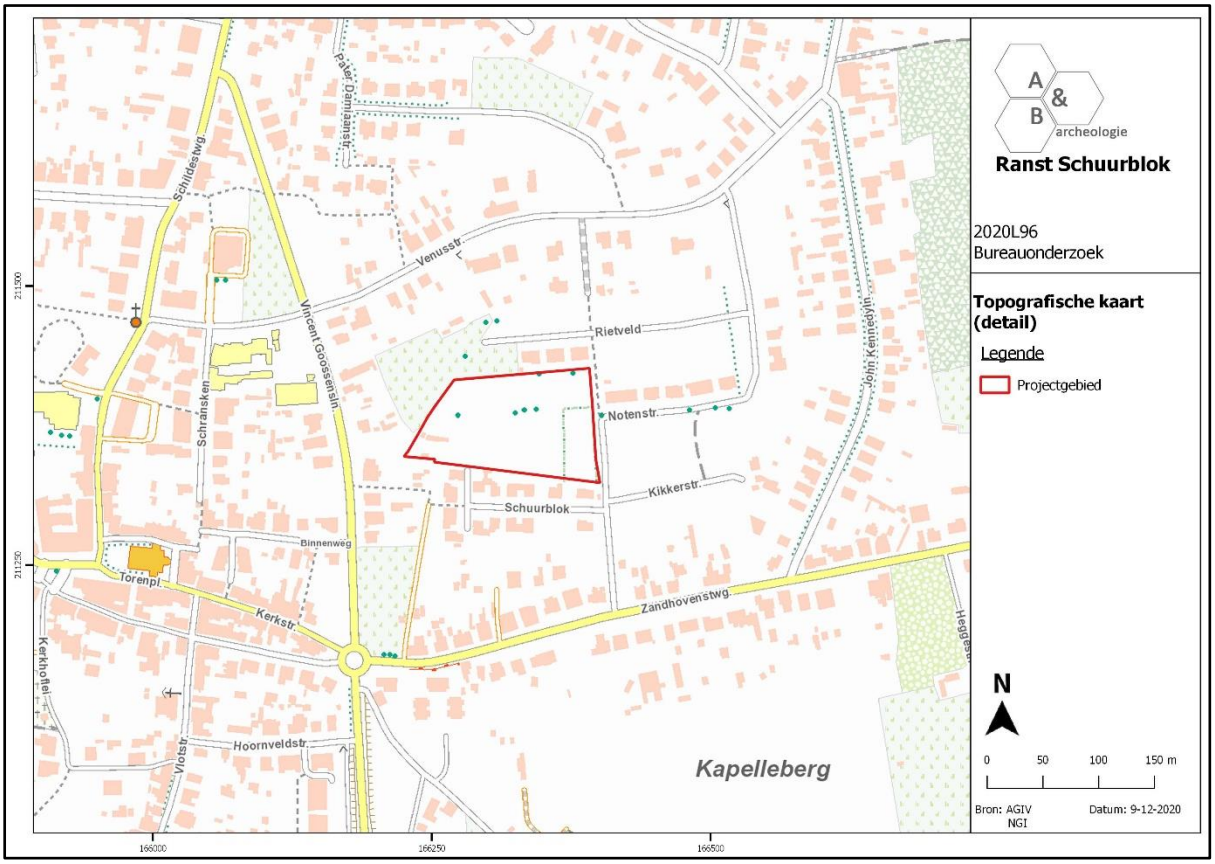
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

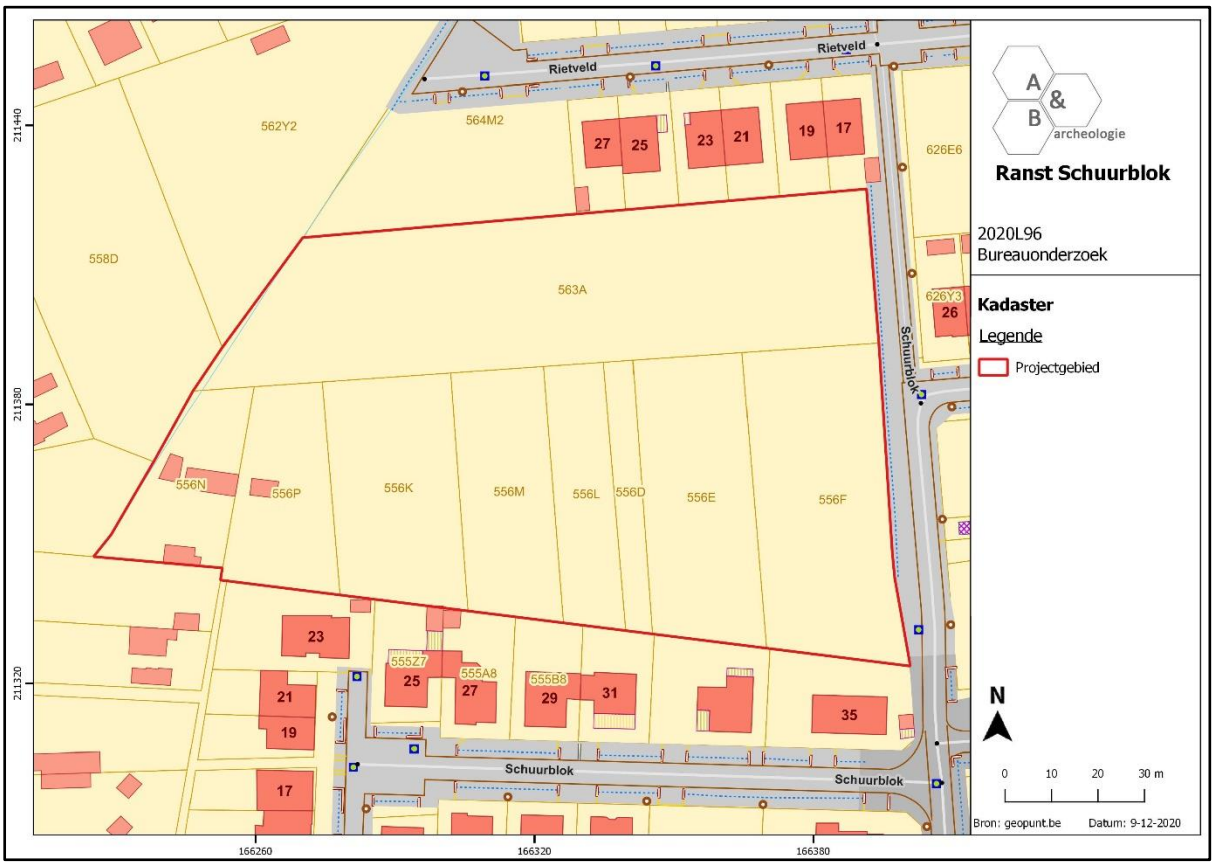
Oelegem is een deelgemeente van Ranst en is tamelijk centraal in de provincie Antwerpen gelegen. Oelegem bevindt zich in het noorden van het grondgebied van de fusiegemeente en grenst in het zuiden aan Broechem (eveneens deelgemeente van Ranst), in het zuidwesten aan Ranst, in het westen aan Wommelgem, in het noorden aan Schilde, in het noordoosten aan Halle (deelgemeente van Zoersel), en in het oosten aan Zandhoven. De dorpskern van Oelegem wordt ten zuiden begrensd door het Albertkanaal, met verder ten zuiden de E313 Antwerpen-Luik en ten oosten de Antitankgracht (gegraven in 1937-1939) en de E34 naar Turnhout. Het dorp kent zo een eerder geïsoleerde ligging binnen het grondgebied van Ranst. Het plangebied bevindt zich ca. 275m ten noordoosten van de dorpskern/-kerk, en is een inbreidingsgebied aansluitend bij een aantal recente verkavelingen. Verder ten oosten en noorden (resp. richting Halle en Schilde) is er minder bebouwing en zijn er bossen en landbouwgronden gelegen. Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het plangebied hoofdzakelijk aangeduid als 'Akkerbouw', met enkele delen 'Weiland'. Dit komt min of meer overeen met het huidige gebruik.

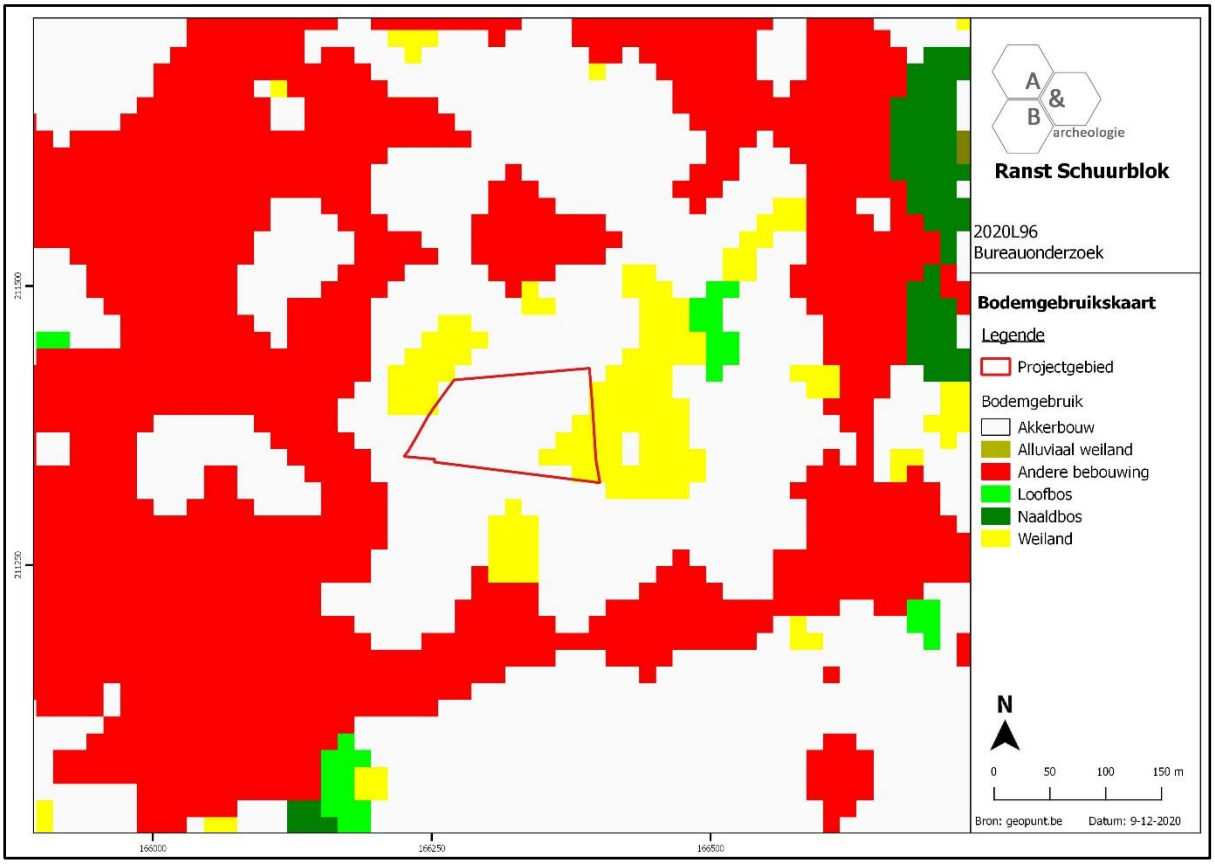
Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

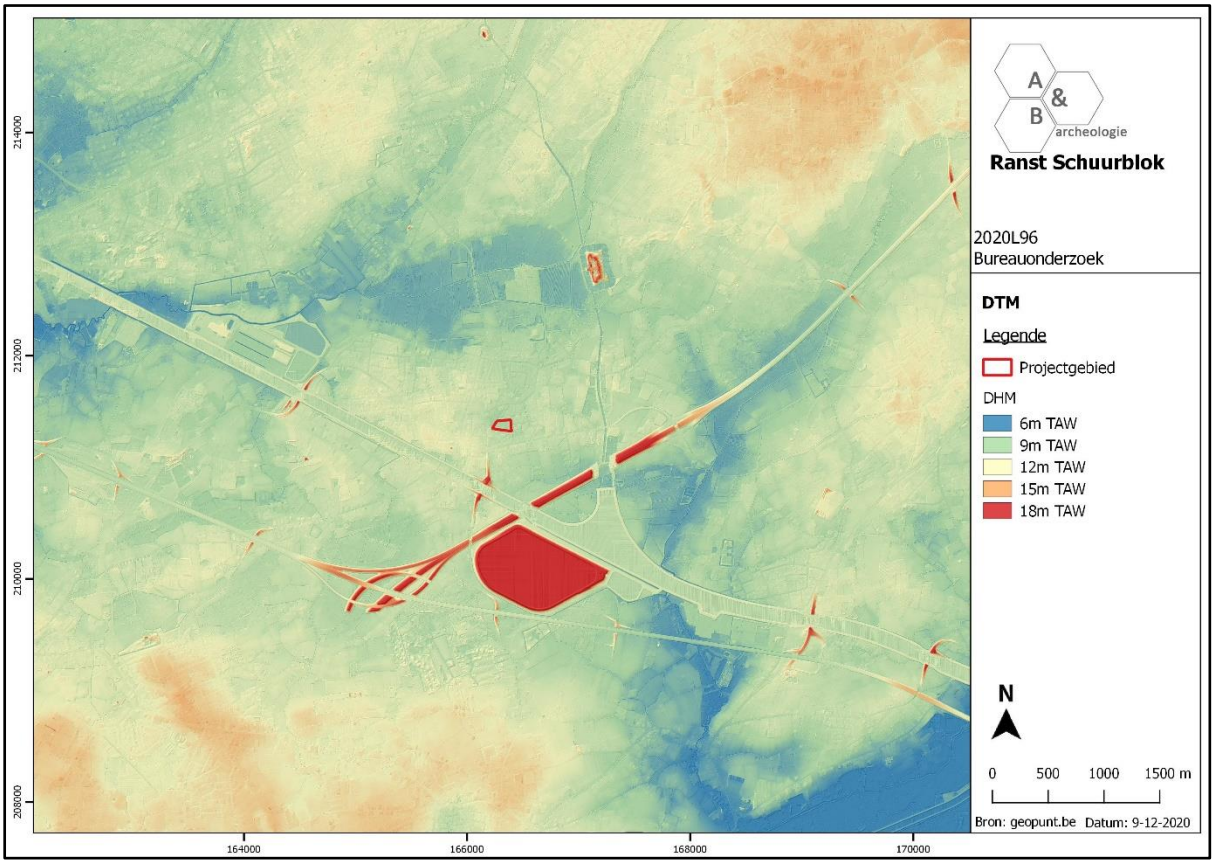
Figuur 7 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

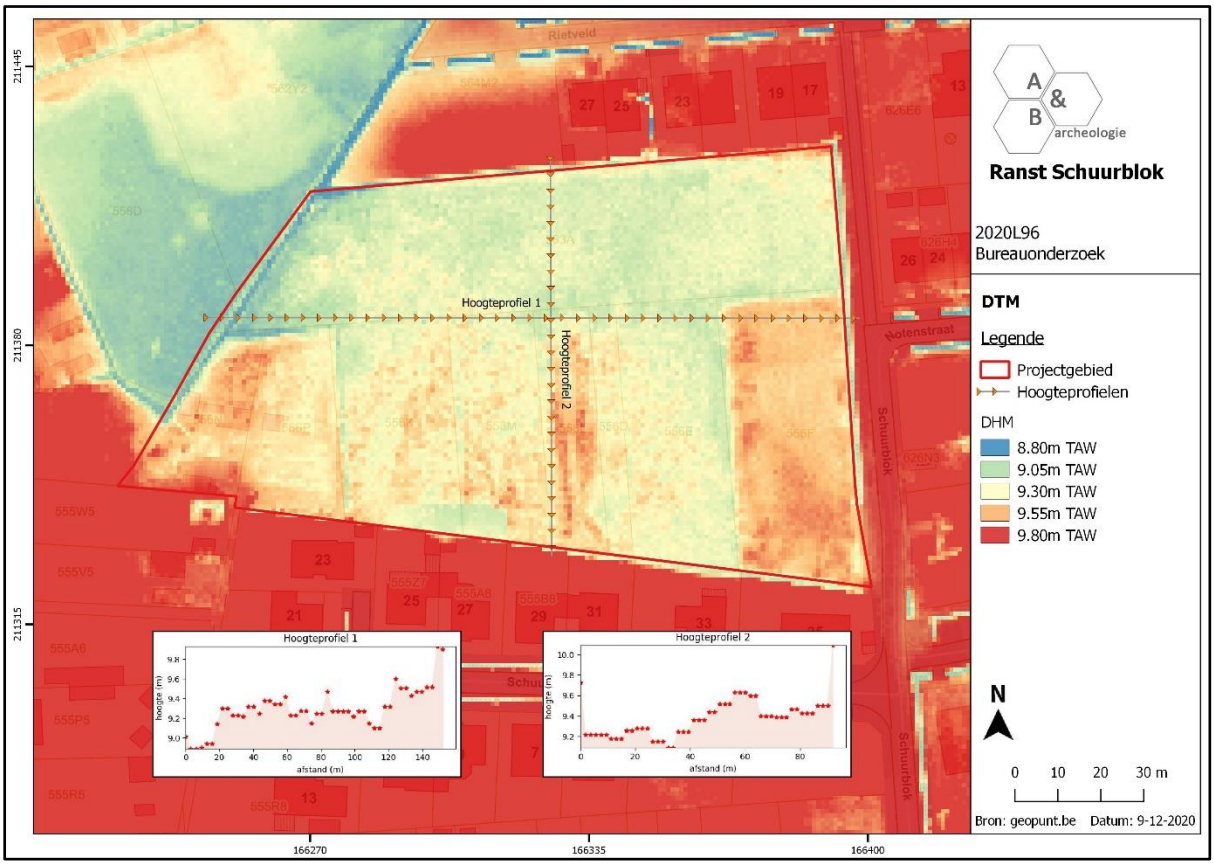
Figuur 8 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

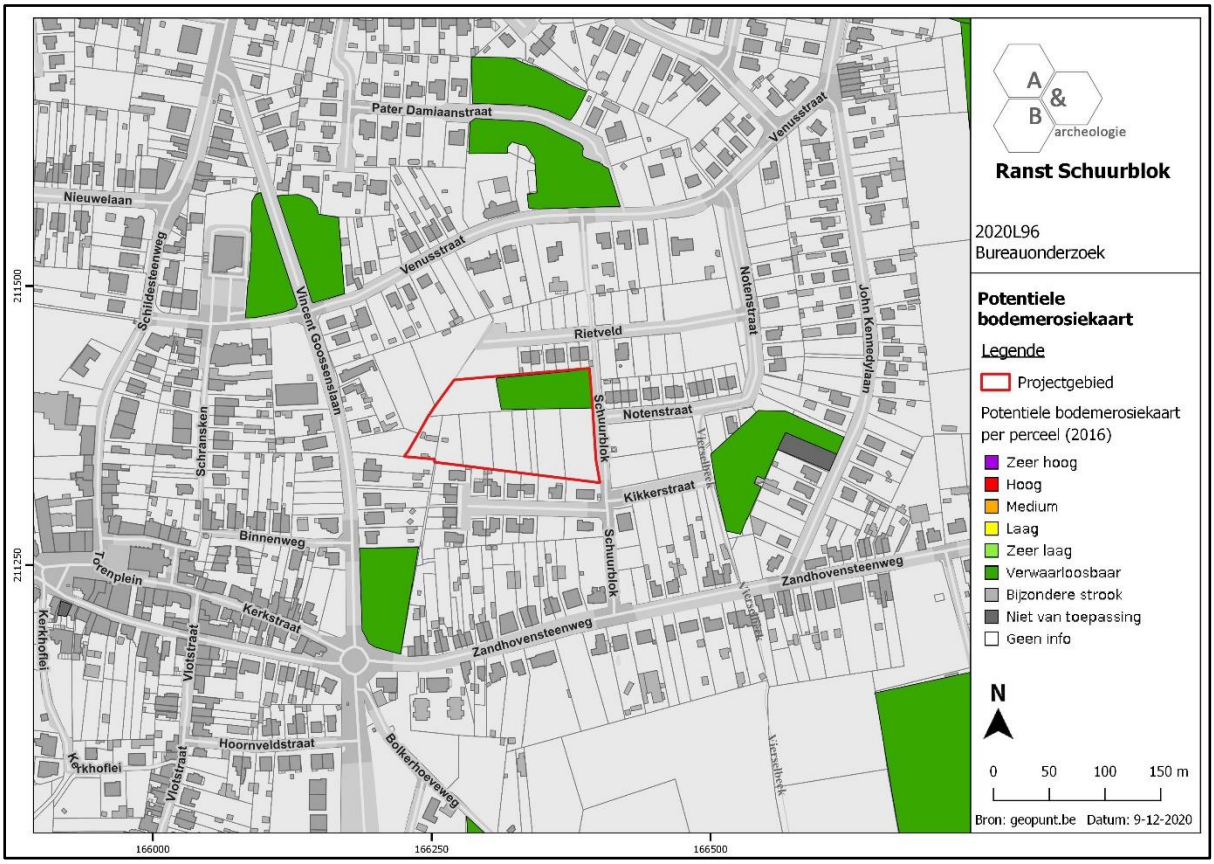
De dorpskern van Oelegem ontwikkelde zich op een iets hogere opduiking binnen een eerder vlak landschap. Het plangebied is iets ten oosten van deze hogere opduiking gelegen. Dit eerder vlakke landschap wordt in het noorden begrensd door de waterloop Groot Schijn en diens vallei (ca. 1,3km ten noorden van het plangebied), en in het zuiden door een heuvelrug. Nabij het plangebied zijn geen natuurlijke waterlopen gekend; de Vierselbeek iets ten oosten van het terrein is door het rechtlijnige verloop en haakse bochten als een kunstmatige afwatering te interpreteren. Op het detail van het digitale hoogtemodel is te zien dat het zuidelijke deel van het terrein (ca. +9,40m TAW) iets hoger is gelegen dan het noordelijke deel (ca. +9,20m TAW), mogelijk is dit het gevolg van enige antropogene ophoging. De recent verkavelde gronden ten noorden, oosten en zuiden zijn duidelijk een stuk hoger gelegen, dit is een kunstmatig gecreëerde situatie; de groenzone ten westen is iets lager gelegen. Van een natuurlijke helling lijkt geen sprake te zijn. Aan een deel van het terrein wordt een verwaarloosbare erosiegraad toegekend, dit kan doorgetrokken worden naar het volledige terrein.

Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

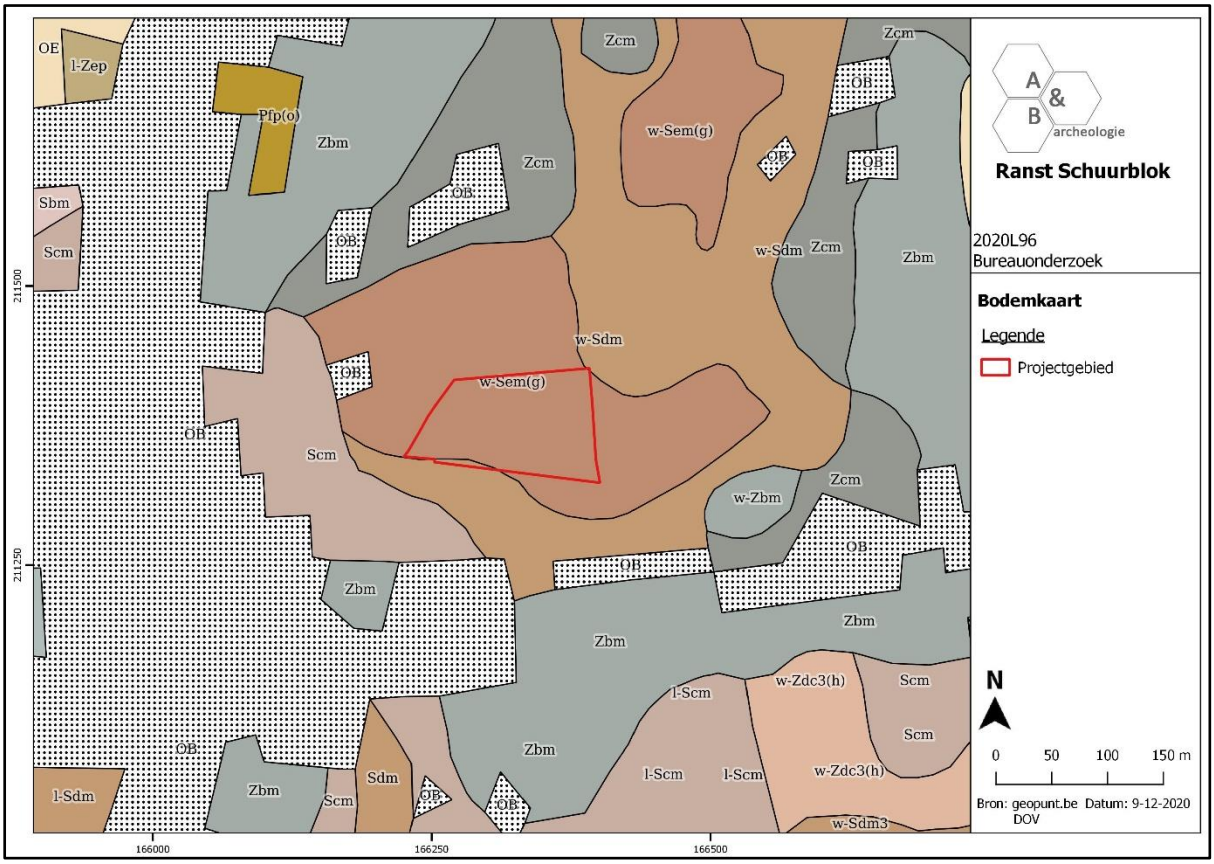
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

Figuur 11 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

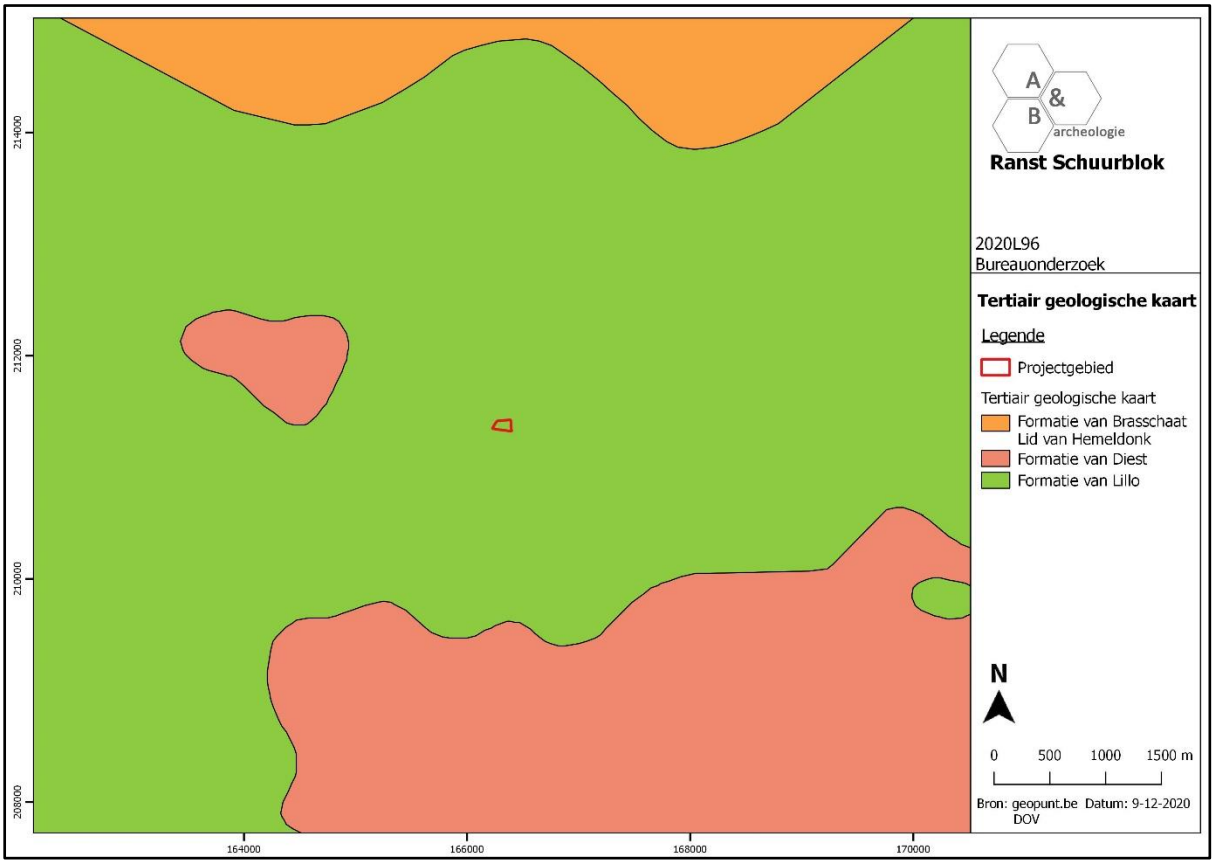
Op de bodemkaart wordt het plangebied gekarteerd als w-Sem(g): natte lemige zandbodem met dikke antropogene humus A horizont. De ‘w’ duidt op het voorkomen van klei-zand op geringe of matige diepte, de (g) op de grijsachtige kleur van de dikke antropogene humus A horizont. Deze natte grondwatergronden met reductiehorizont hebben roestverschijnselen welke zich aftekenen in het benedengedeelte van de humeuze bovengrond en een blauwgrijs reductiehorizont welke begint tussen 100 en 120cm diepte. Het zijn permanent natte bodems met winterwaterstand nabij het maaiveld (20-30cm) en zomerwaterstand rond de 100cm diepte. Soms zijn ze enkele weken overstroomd in de winter. Deze natte depressie- en beekvalleigronden zijn goed voor weiland. Mits rationele ontwatering en drainering kunnen ze voor akkerland in aanmerking komen voor de verbouwing van zomergewassen.

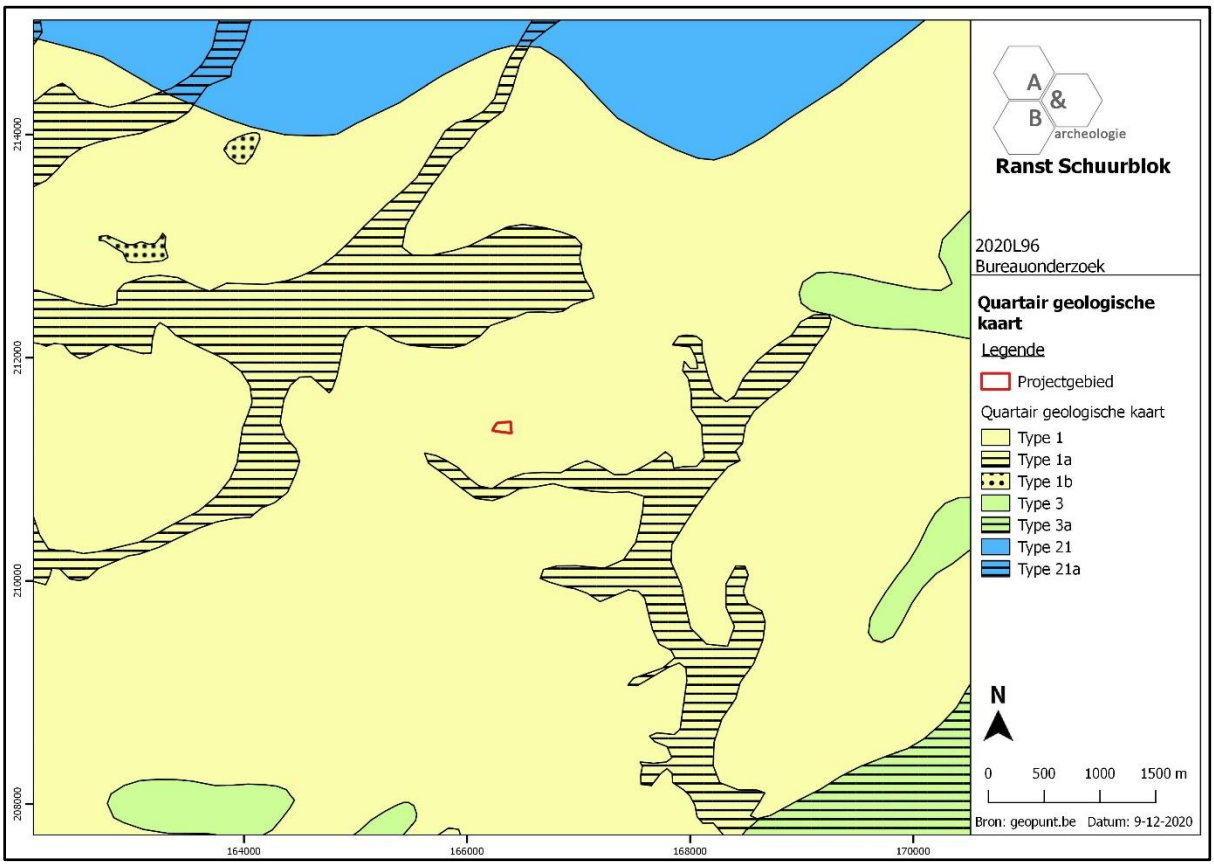
Figuur 12 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

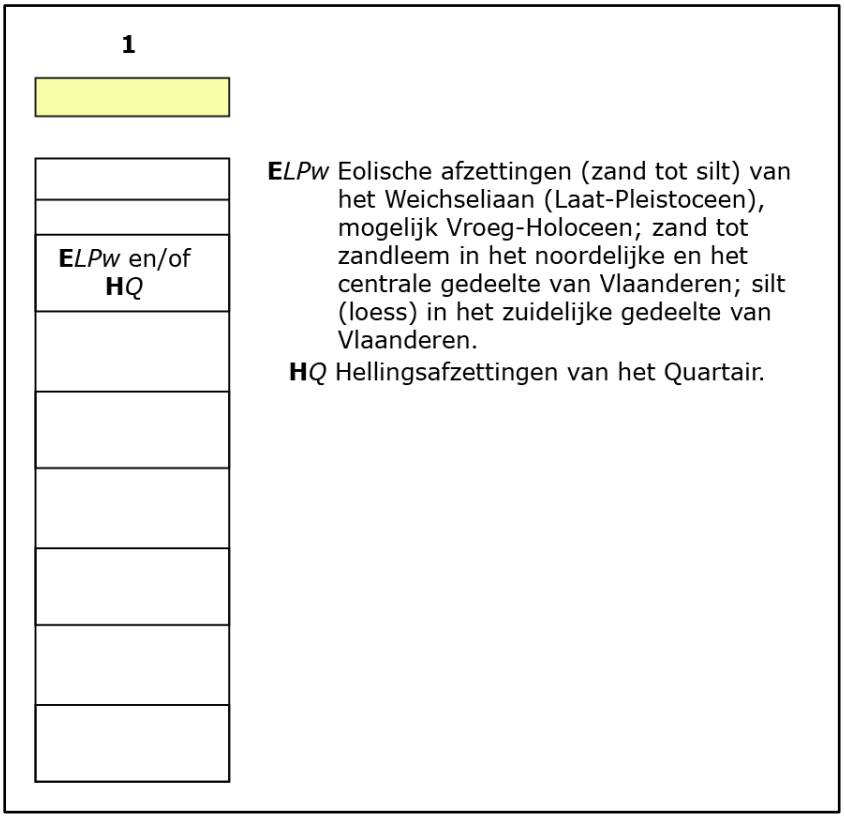
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Lillo: groen tot grijsbruin fijn zand, weinig glauconiethoudend, schelpen aan de basis. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied hoofdzakelijk bestaat uit het type 1: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (1). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 13 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 14 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

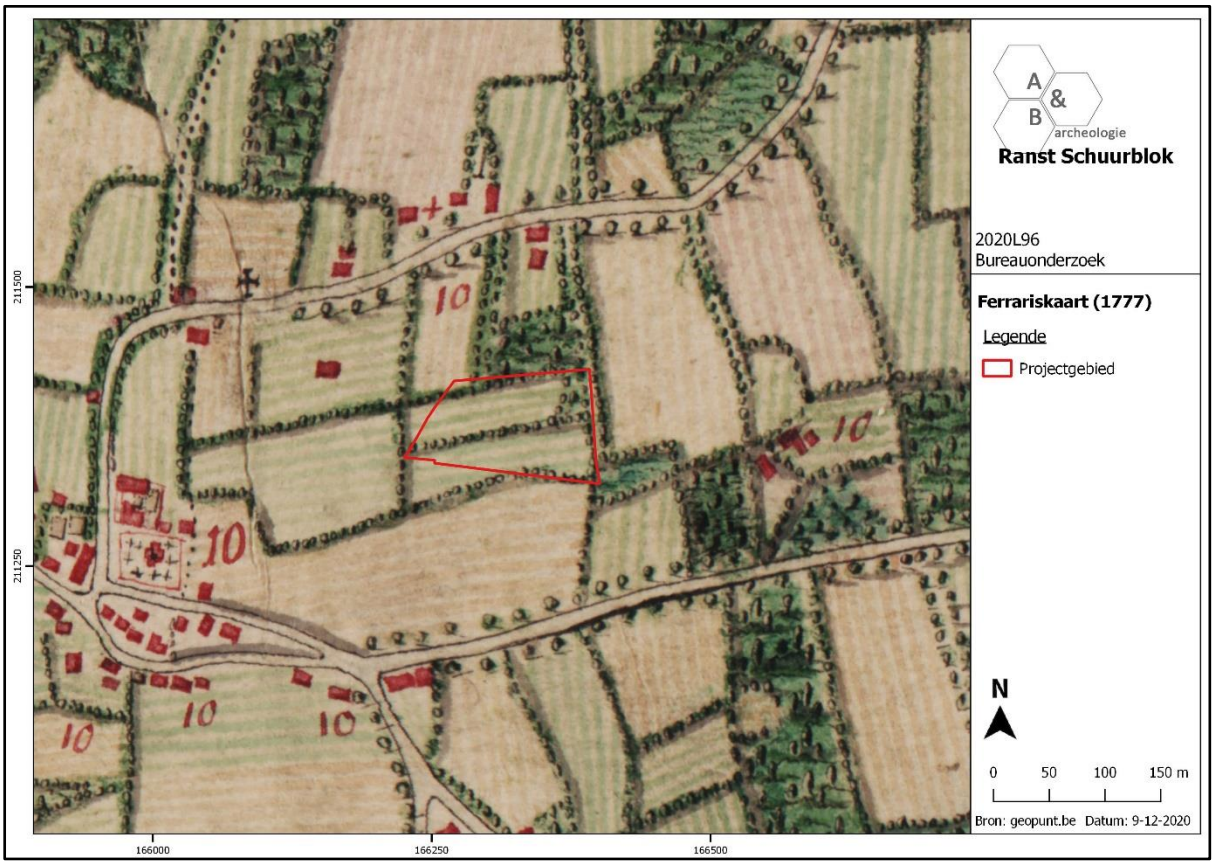
Figuur 15 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering[6]

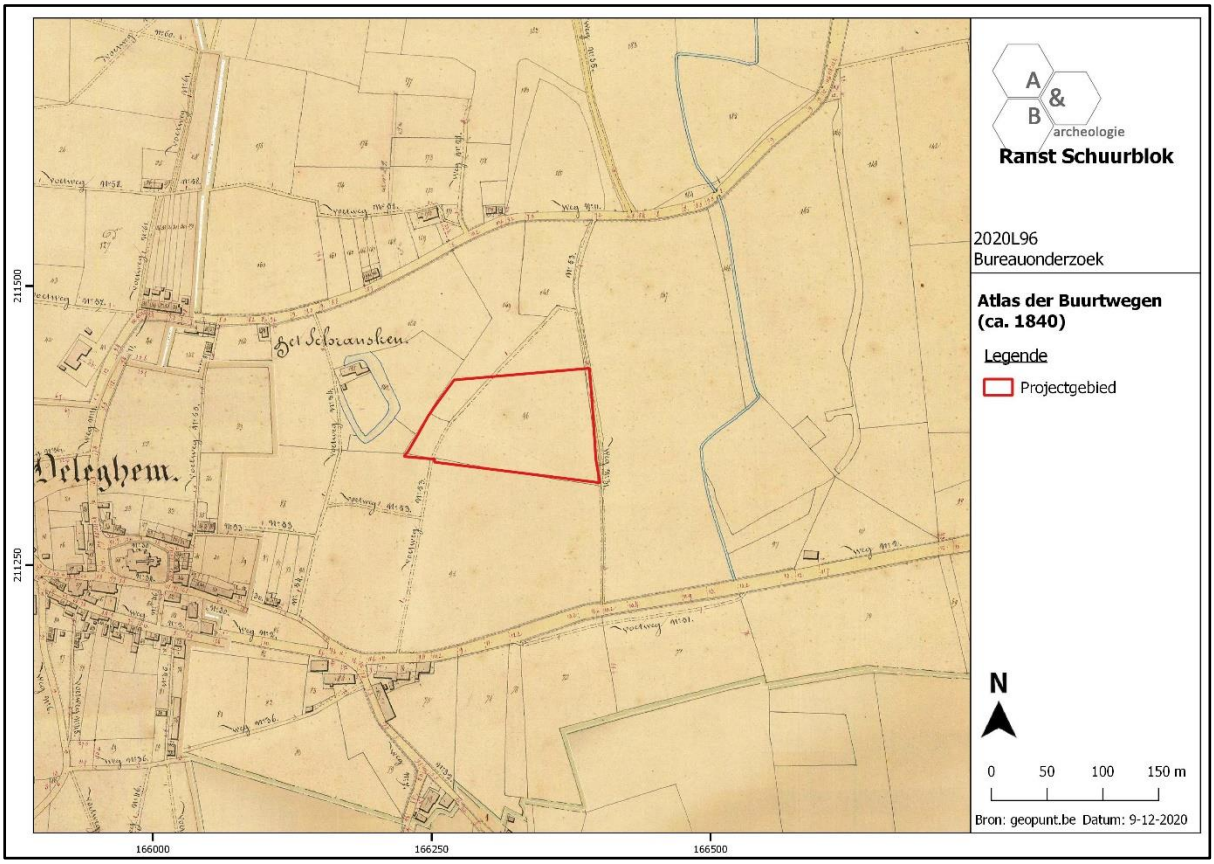
In 1161 schonk de bisschop van Kamerijk het altaar van Broechem met zijn afhankelijkheden Oelegem en Wijnegem aan de abdij van Tongerlo. De gehuchten Gennegem (voor eerst vermeld in 1210) en Oelegem (1161) vormden waarschijnlijk zelfstandige nederzettingen van Frankische oorsprong. Het hoger en droger gelegen Oelegem werd het belangrijkste in de 12de eeuw, en circa 1250 werden de parochiegrenzen vastgelegd. De grens met Halle werd pas in de 18de eeuw vastgelegd daar de streek onvruchtbaar en dus onbelangrijk was. De parochie was afhankelijk van de abdij van Tongerlo van 1161 tot 1822, en maakte deel uit van de parochie Broechem tot in 1604. In 1559 verpandde de hertog van Brabant de heerlijkheid Broechem-Oelegem met hoge, middelbare en lage jurisdictie aan Jan van der Ryt en bleef tot circa 1640 in handen van deze familie. Het kwam in 1643 terug bij de hertogelijke domeinen en in 1644 werd het verkocht aan Filips le Roy. Naast de heerlijkheden Oelegem en Broechem met hoge, middelbare en lage jurisdictie omvatte het ook de heerlijkheid Vriesele. Het centrum van de heerlijkheid werd tevens verplaatst van Bossenstein te Broechem naar Broechemhof eveneens te Broechem. De heerlijkheid kwam in 1681 in bezit van de familie van Colen, maar werd in 1760 gesplitst zodat Oelegem in handen kwam van de familie de Fraula. Reeds in 1786 werd het onder burggraaf de Fraula terug verenigd met Broechem. Begin 18de eeuw had Oelegem een eigen schepenbank gekregen zodat het op administratief gebied gescheiden werd van Broechem. Circa 1701 legden de Franse troepen een lange versterking aan, de zogenaamde "liniekens", modo "Linnekens", die vertrok te Vriesel aan de Kleine Nete en die naast of door Vrieselhof liep in de richting van Schildehof tot aan de Schijn. Daarop werden te Oelegem vier forten opgericht namelijk fort Bonnecroy, fort Mechelen, fort Brussel en fort Thijs. De eerste beplantingsaktie van de heide onder het bestuur van Maria-Theresia (1740-1780) kende hier weinig succes. In de 18de eeuw was er enkel een indrukwekkend loofbomenbos rondom het Vrieselhof. Pas circa 1850 begon men op bevel van de overheid dennenbossen aan te planten. Daardoor verdween bijna de gehele heide ten oosten van de huidige antitankgracht. Door een betere irrigatie en afvloeiing verdwenen ook de meeste moerassen en werden ze vervangen door bossen, weiden of akkers. Tot begin 20ste eeuw leefde men van landbouw. Er waren wel enkele molens en een linnenblekerij (zogenaamd "Bleyckhof"), maar ook het graven van de Herentalse Vaart in 1856 bracht nagenoeg geen industrie te Oelegem. Grootse werken in de 20ste eeuw waren onder meer de aanleg van het fort in 1909-1913, het graven van de antitankgracht, de aanleg van de autosnelwegen Antwerpen-Luik (E313) en Ranst-Turnhout (A21/E34), het spaarbekken van de Antwerpse Waterwerken, het graven van het Albertkanaal met aanleg van industrieterrein. Bossen op "Evershoek" (ten noordwesten van de gemeente) werden gerooid en vervangen door een villawijk. Ook de Halsebossen ten oosten van de anti-tankgracht worden uitgehold door de inplanting van weekendhuisjes. De dorpskern ligt aan het kruispunt gevormd door de verbinding Schilde-Broechem, namelijk de Schildesteenweg en Oelegemsesteenweg, en de verbinding Wommelgem-Zandhoven zijnde Keerbaan, Oudstrijdersstraat, Kerkstraat en Zandhovensteenweg. Laatst genoemde is een fragment van de Romeinse heirbaan of Keulsebaan. In de 18de eeuw concentreerde de dorpskern zich langsheen de weg Wommelgem-Zandhoven en dit rondom de Onze-Lieve-Vrouwekerk.

[6] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13697

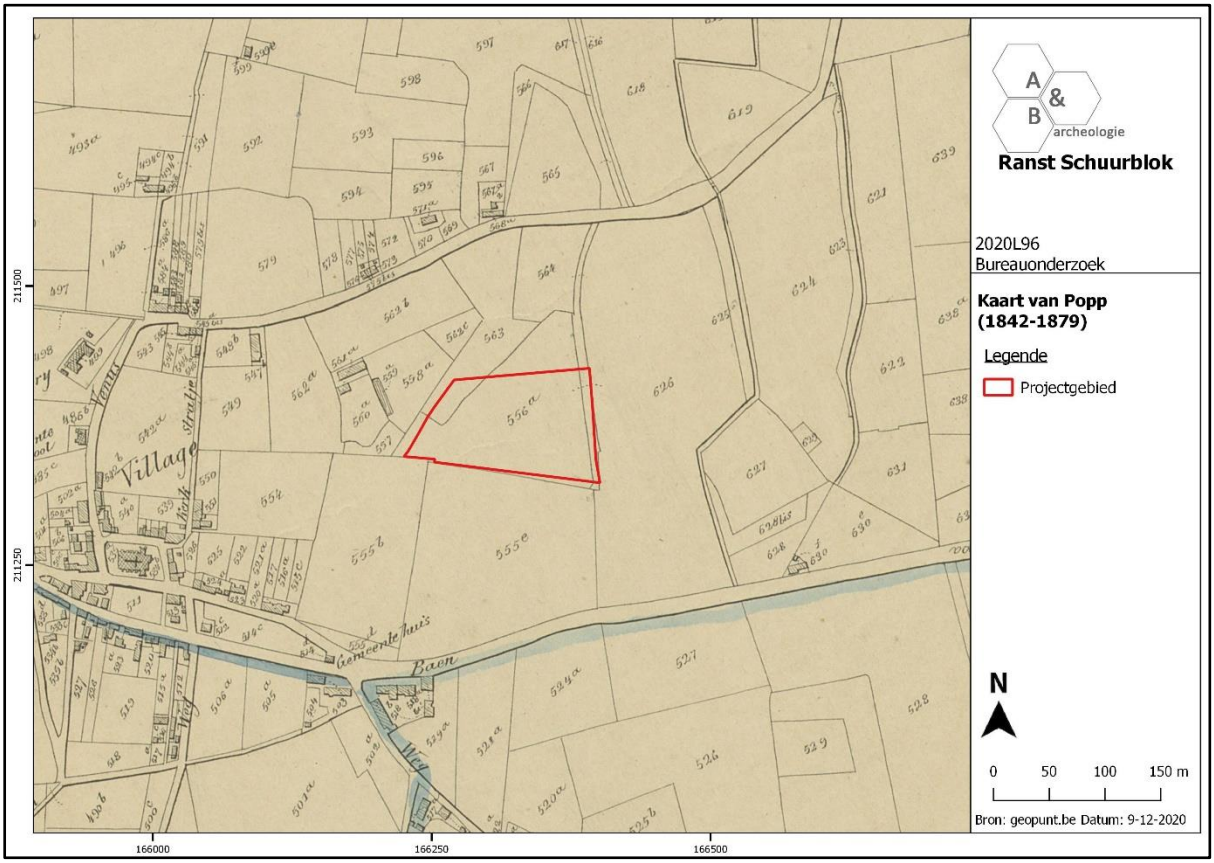
Concrete gegevens over het plangebied kunnen goed afgeleid worden uit cartografische bronnen, waarvan de oudste betrouwbare gegevens teruggaan tot de Ferrariskaart uit ca. 1777. De kleine dorpskern gelegen ten zuidwesten van het plangebied, langsheen de baan Zandhoven-Oelegem-Wommelgem, is goed herkenbaar. Het terrein is op dat moment onbebouwd en grotendeels in gebruik als landbouwgrond, met mogelijk een kleine beboste zone in het noordoosten. In het oosten wordt het terrein begrensd door een landweg, vermoedelijk een voorganger van de huidige straat Schuurblok. Op alle kaarten uit de 19de en eerste helft 20ste eeuw is het plangebied steeds onbebouwd, waarbij sommige kaarten wat meer detail vrijgeven. Op Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart (midden 19de eeuw) wordt een omwalde site (het Schransken) aangegeven net ten westen van het plangebied, en is ook een landweg afgebeeld die van noordoost naar zuidwest doorheen de westelijke helft van het terrein loopt. Op de topografische kaart van 1892 wordt het plangebied aangeduid als nat grasland. Op de luchtfoto's van 1971 en 1979-1990 is nog steeds een onbebouwd terrein te zien, dat vermoedelijk hoofdzakelijk als weiland in gebruik lijkt te zijn. De omgeving is op dat moment nog onbebouwd. Pas later verschijnen de gebouwen in het zuidwesten, krijgt het plangebied zijn huidige vorm en wordt de omgeving meer en meer bebouwd. Grootschalige verstoringen lijken niet te hebben plaatsgevonden op het terrein.

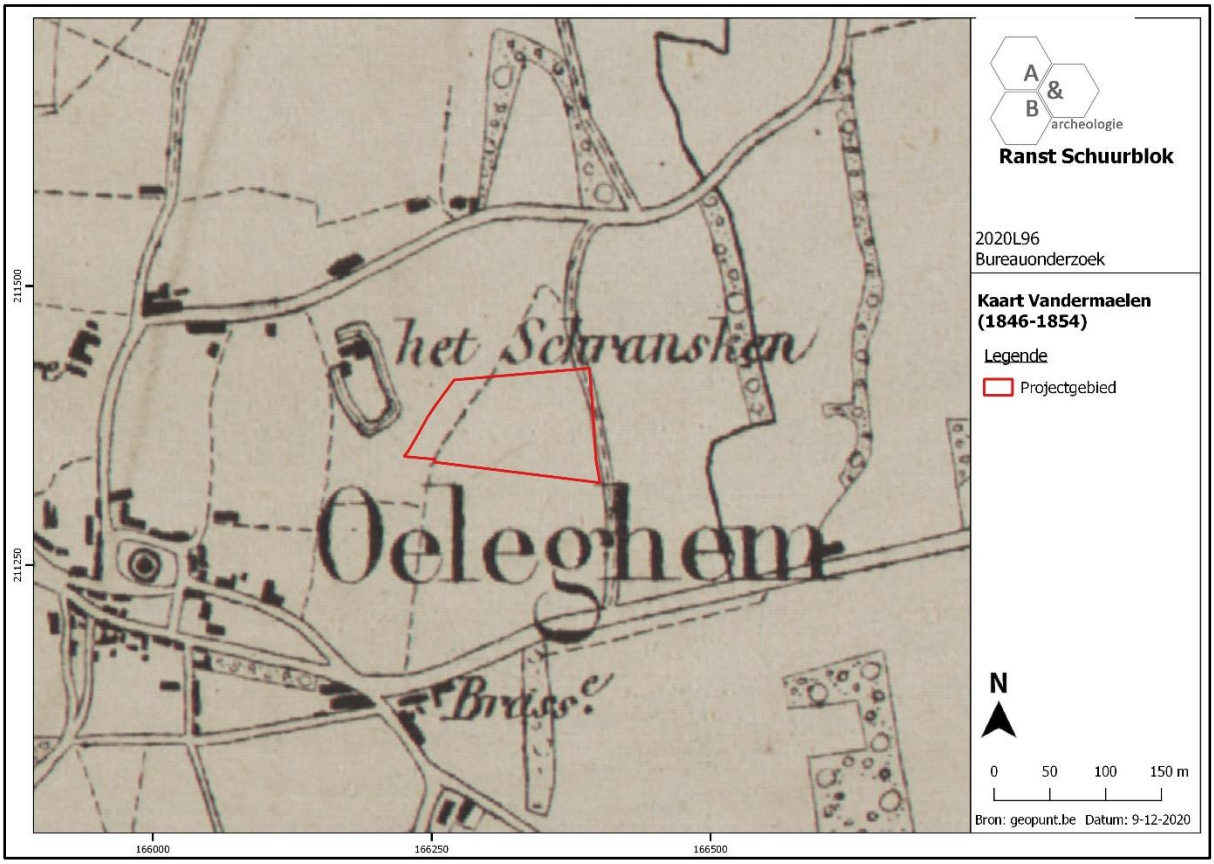
Figuur 16 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

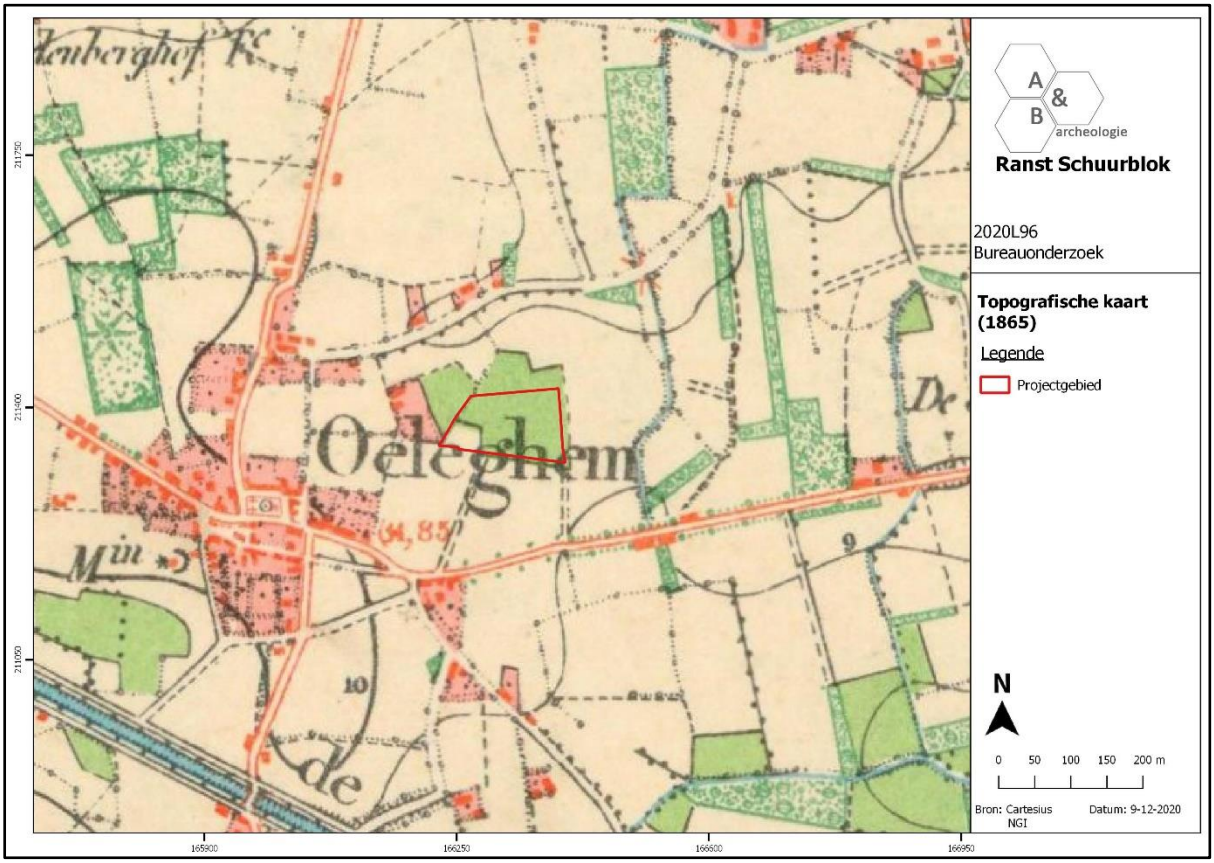
Figuur 17 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

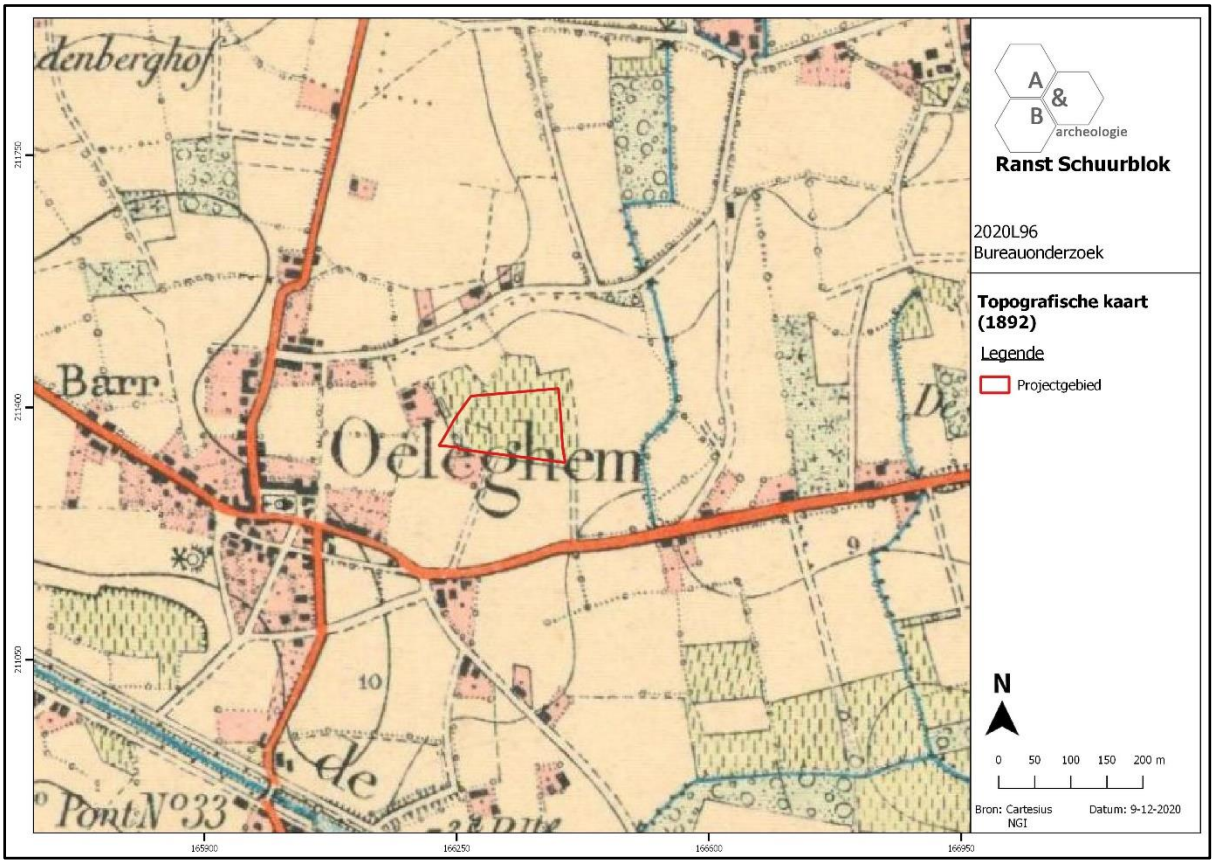
Figuur 18 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).

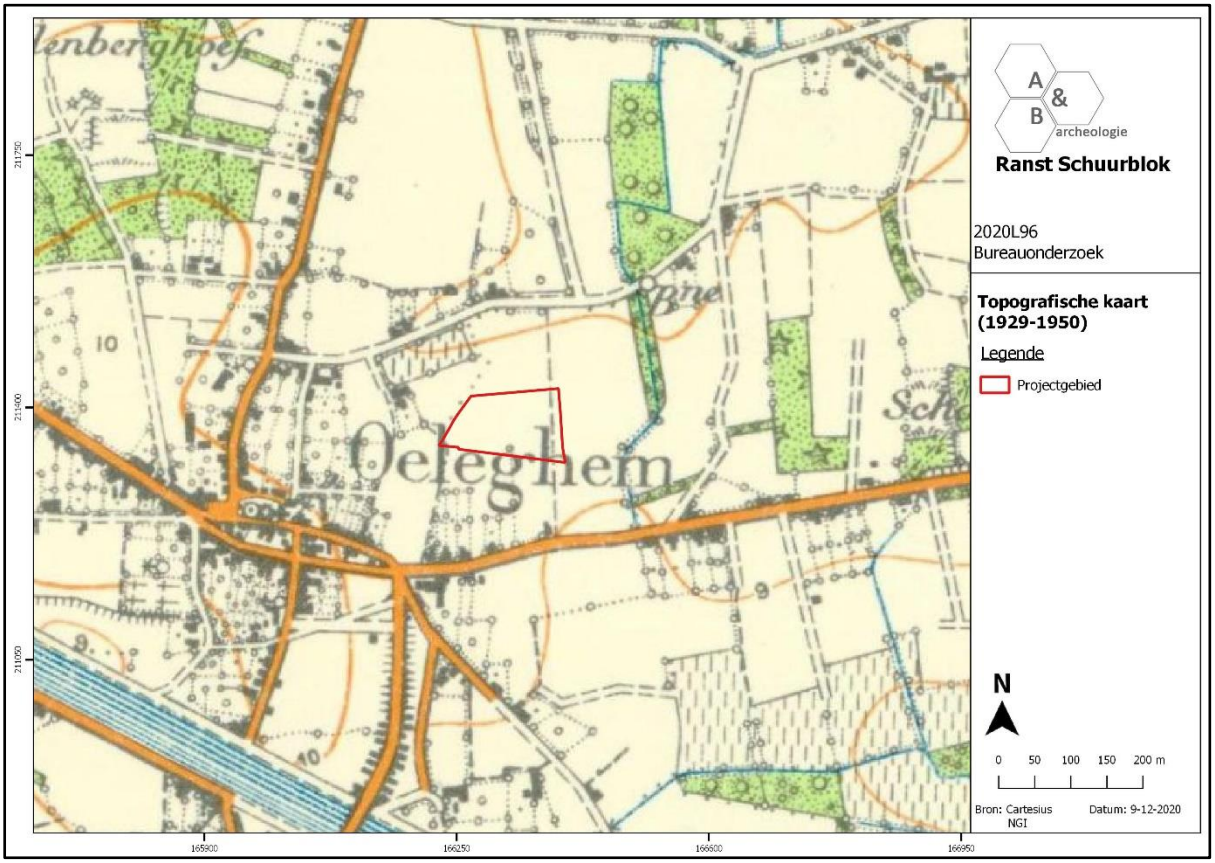
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

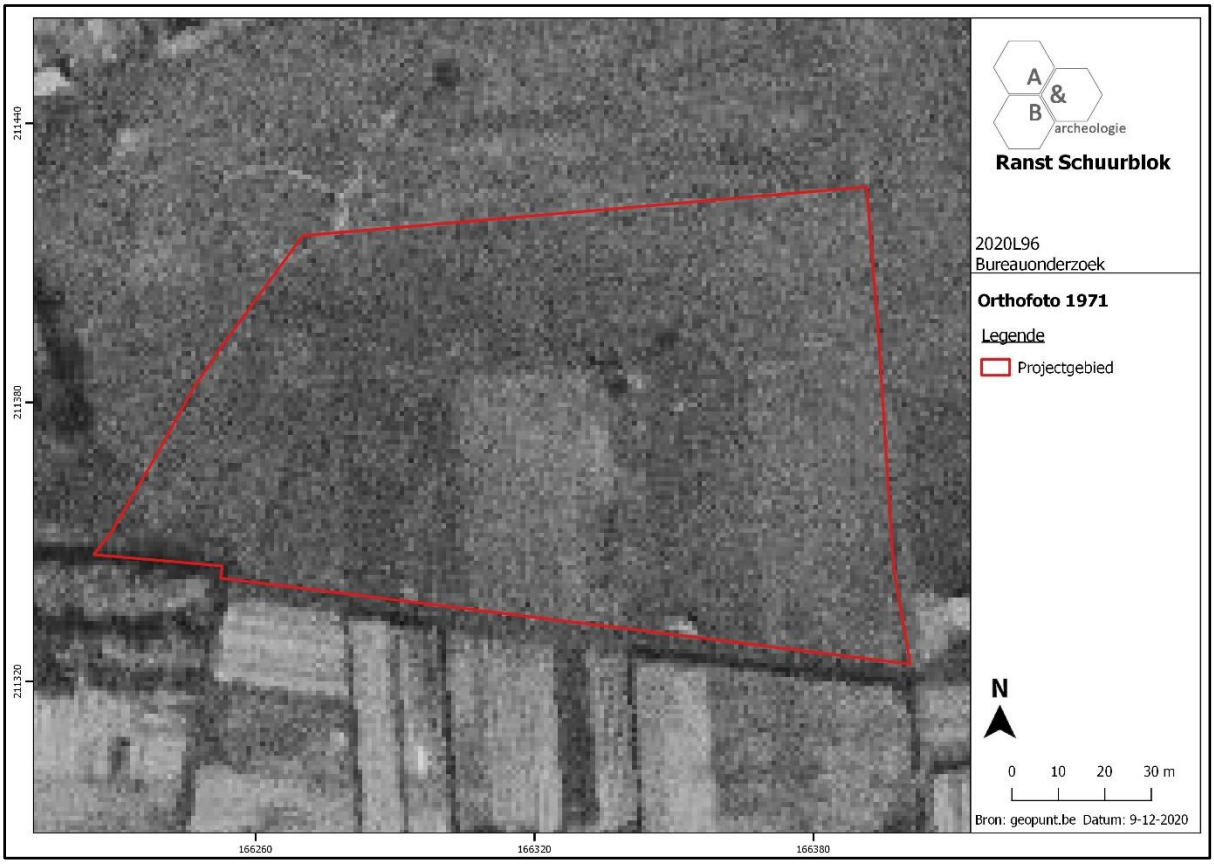
Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1865 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1892 (bron: cartesius.be en NGI).

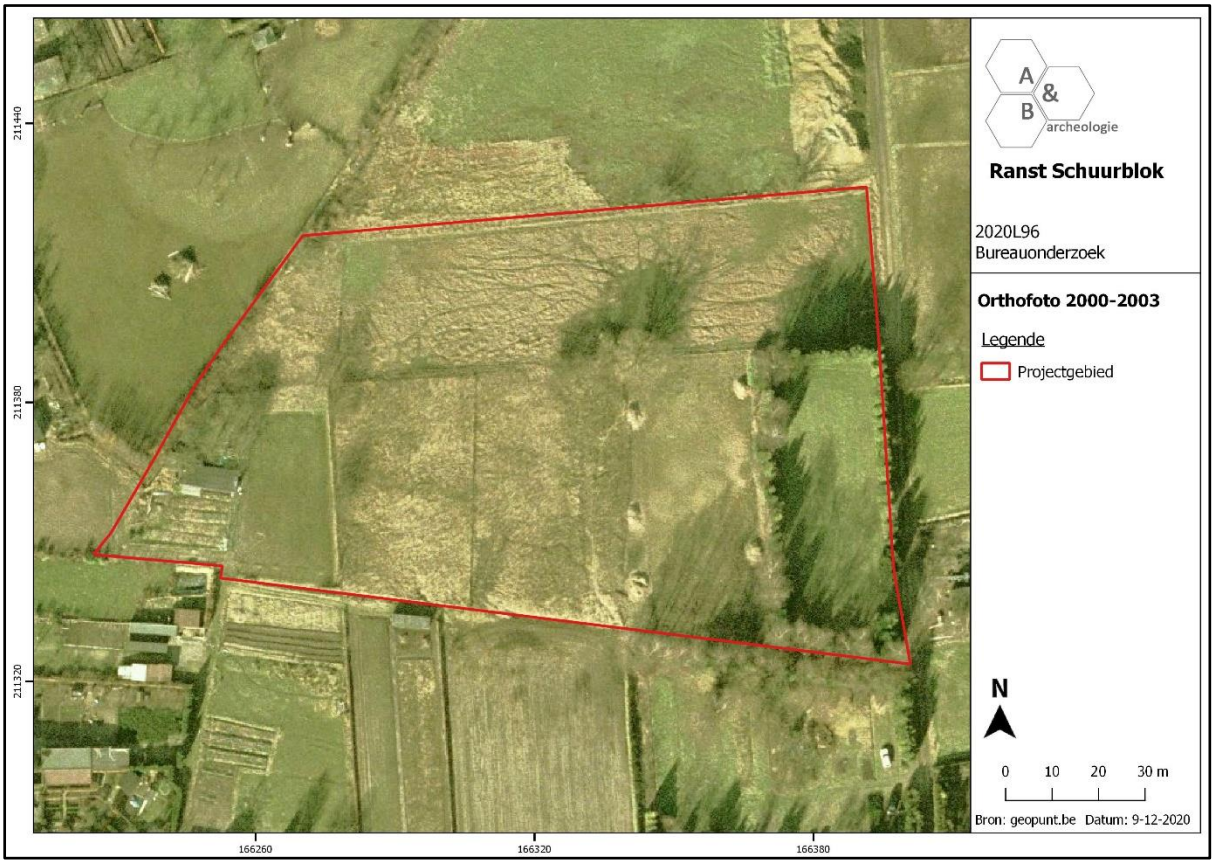
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1929 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Het plangebied bevindt zich in omgeving waar meerdere archeologische sites gekend zijn. Op de Centrale Archeologische Inventaris worden zelfs grenzend aan het terrein meerde locaties weergegeven:

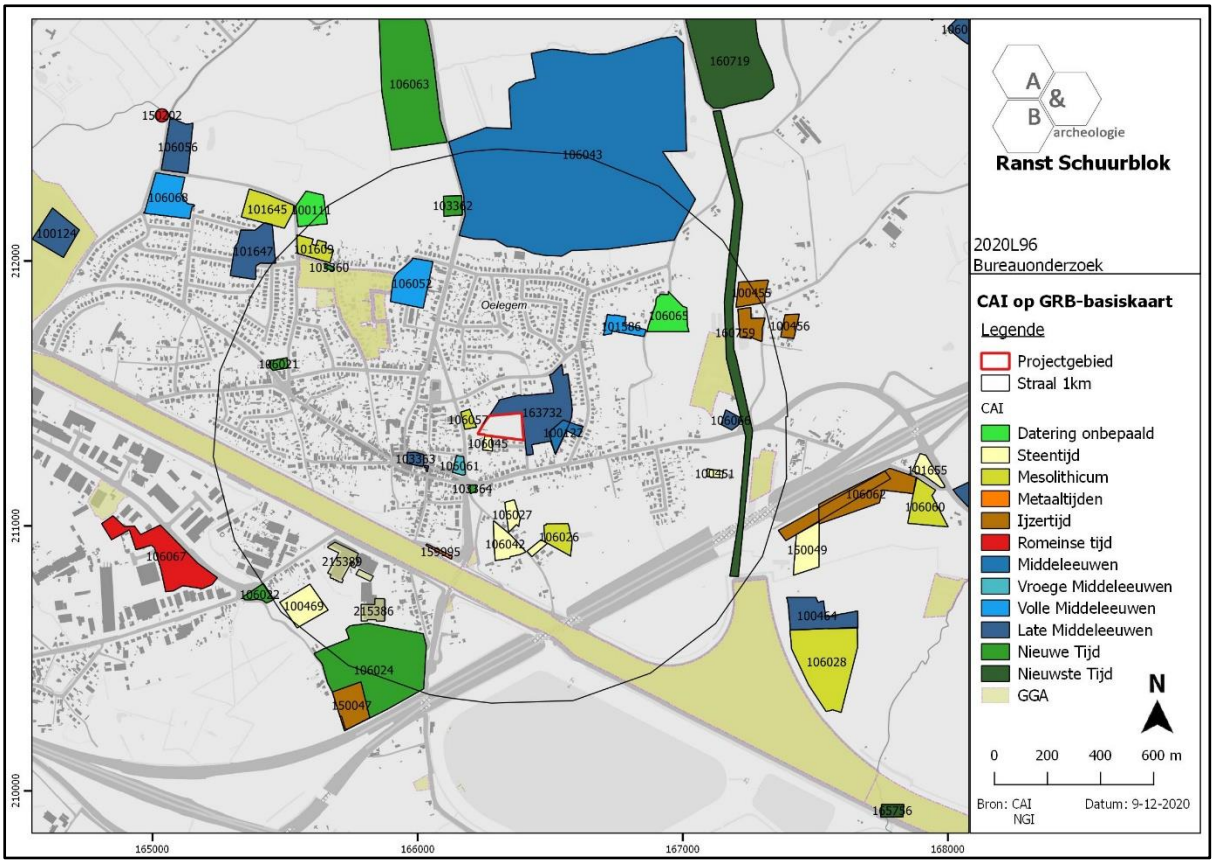
- CAI Locatie 163732: bij een proefsleuvenonderzoek op de gronden ten oosten werden enkele greppels en een paalkuil uit de ijzertijd gevonden, alsook enkele laatmiddeleeuwse sporen (een mogelijke waterput of waterkuil, een afvalkuil, een gracht) en een greppel- en grachtensysteem uit de 16de tot 18de eeuw. Er werden bij dit onderzoek een groot aantal recente verstoringen en vergravingen vastgesteld, op andere plaatsen was de originele bodemopbouw dan weer wel bewaard, met op sommige plaatsen een goed ontwikkelde podzol. Er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd; de sporen werden geïnterpreteerd als off site fenomenen van bewoning die zich buiten het plangebied bevindt, en de zware verstoring vertroebelde het archeologische beeld[7]. De volledige site is ondertussen aangeduid als GGA (Gebieden Geen Archeologie).
- CAI Locatie 100122: net ten zuidoosten van bovenvermeld proefsleuvenonderzoek, indicator van het 'Vrijgoed te Oelegem', een middeleeuwse hoeve. Mogelijk hebben de aangetroffen laatmiddeleeuwse archeologische sporen op CAI Locatie 163732 te maken met deze hoeve.
- CAI Locatie 106057: het Schransken (zie ook 2.4. en aanduiding op de 19de-eeuwse kaarten), een laatmiddeleeuwse site met walgracht. Op het terrein is een antropogeen reliëfverschil te zien en beperkte sporen van grachten; deze grachten werden gedempt in de tweede helft van de 19de eeuw. Een eerste vermelding van de site zou teruggaan tot 1718. Bij een veldprospectie werd een mesolithisch proximaal klingfragment aangetroffen als losse vondst, alsook laatmiddeleeuws aardewerk.
- CAI Locatie 106045: bij een veldprospectie werden silexfragmenten aangetroffen (brokstuk, afslagfragment, onbewerkt stuk) alsook aardewerk uit de late middeleeuwen – nieuwe tijd.

Andere sites in de nabije omgeving zijn voornamelijk gekend via veldprospectie en duiden op menselijke aanwezigheid in de steentijden, de ijzertijd en de middeleeuwen/nieuwe tijd:

- CAI Locatie 106061: aardewerk uit de 9de-12de eeuw, uit de volle en late middeleeuwen en uit de nieuwe tijd. De vondsten wijzen op ononderbroken bewoning vanaf de volle middeleeuwen
- CAI Locatie 106027: geretoucheerde kling in lichtgrijze silex en afslagfragment met beschadigde boorden uit de steentijd; handgevormd 'besmeten' aardewerk in prehistorische techniek uit de ijzertijd; aardewerk uit de zowel de vroege, volle en late middeleeuwen en de nieuwe tijd.
- CAI Locatie 106402: brok onbewerkte silex, en een verbrand, niet erg vers fragment van een eindschrabber op kling; handgevormd aardewerk in prehistorische techniek, mogelijk ijzertijd of Gallo-Romeins; roodbeschilderd aardewerk uit de 10de-12de eeuw.

[7] https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/ROEV/2713/ROEV2713-001.pdf

- CAI Locatie 106026: laatmesolithisch materiaal (symmetrisch trapezium met steile tot zeer steil afknotting aan weerszijden; grijsbruine silex; duimnagelschrabber uit fijne grijze silex met lichte blauwachtige patina; proximaal klingfragment uit bruingrijze silex; proximaal klingfragment uit bruine silex, minder vers voorkomen; mantelafslag uit fijne, donkerbruine silex; afslagfragment in grijze silex; afslagfragment in bruine silex).
- CAI Locatie 106052: roodbeschilderd aardewerk uit de 10de-12de eeuw; aardewerk uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd.
- CAI Locatie 101586: vondstenmateriaal uit de volle tot postmiddeleeuwen, wat kan wijzen op intensief gebruik van de percelen en bewoning in de omgeving vanaf volle of late middeleeuwen.
- CAI Locatie 106065: een verdwenen weg, bewaard in perceelsvorm; aardewerk uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd.

Figuur 26 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

Op iets meer dan 1km ten noordwesten van het plangebied werd een Gallo-Romeinse nederzetting opgegraven op de site Steenbergen (CAI Locatie 101647). Het betreft inheemse landelijke bewoning uit de tweede helft van de 1ste eeuw na Chr. tot begin 3de eeuw. Er werden paalsporen, waterputten, afvalkuilen en greppels aangetroffen, van in totaal 14 à 15 gebouwen. Er werden ook een aantal afvalkuilen uit de vroege ijzertijd en aardewerk uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd gevonden.

Bij de aanleg van de autosnelweg Antwerpen-Luik werden in circa 1960 resten gevonden uit de ijzertijd namelijk uit 3de tot 1ste eeuw voor Christus.[8]

[8] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13697

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Hoewel het plangebied slechts ca. 275m ten noordoosten van de dorpskern van Oelegem is gelegen maakt het pas sinds de tweede helft van de 20ste eeuw deel uit van de bebouwde kom rond het dorp. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is de kleine dorpskern, langsheen de baan Zandhoven-Oelegem-Wommelgem, goed herkenbaar. Het terrein is op dat moment onbebouwd en grotendeels in gebruik als landbouwgrond, met mogelijk een kleine beboste zone in het noordoosten. In het oosten wordt het terrein begrensd door een landweg, vermoedelijk een voorganger van de huidige straat Schuurblok. Op alle kaarten uit de 19de en eerste helft 20ste eeuw is het plangebied steeds onbebouwd, waarbij sommige kaarten wat meer detail vrijgeven. Op Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart (midden 19de eeuw) wordt een omwalde site (het Schransken) aangegeven net ten westen van het plangebied, en is ook een landweg afgebeeld die van noordoost naar zuidwest doorheen de westelijke helft van het terrein loopt. Op de topografische kaart van 1892 wordt het plangebied aangeduid als nat grasland. Op de luchtfoto's van 1971 en 1979-1990 is nog steeds een onbebouwd terrein te zien, dat vermoedelijk hoofdzakelijk als weiland in gebruik lijkt te zijn. De omgeving is op dat moment nog onbebouwd. Pas later verschijnen de gebouwen in het zuidwesten, krijgt het plangebied zijn huidige vorm en wordt de omgeving meer en meer bebouwd. Grootschalige verstoringen lijken op basis van deze gegevens niet te hebben plaatsgevonden op het terrein.

- De dorpskern van Oelegem ontwikkelde zich op een iets hogere opduiking binnen een eerder vlak landschap. Het plangebied is iets ten oosten van deze hogere opduiking gelegen. Dit eerder vlakke landschap wordt in het noorden begrensd door de waterloop Groot Schijn en diens vallei (ca. 1,3km ten noorden van het plangebied), en in het zuiden door een heuvelrug. Nabij het plangebied zijn geen natuurlijke waterlopen gekend. Op het detail van het digitale hoogtemodel is te zien dat het zuidelijke deel van het terrein (ca. +9,40m TAW) iets hoger is gelegen dan het noordelijke deel (ca. +9,20m TAW), mogelijk is dit het gevolg van enige antropogene ophoging. De recent verkavelde gronden ten noorden, oosten en zuiden zijn duidelijk een stuk hoger gelegen, dit is een kunstmatig gecreëerde situatie; de groenzone ten westen is iets lager gelegen. Van een natuurlijke helling lijkt geen sprake te zijn. Op het terrein kan een natte lemige zandbodem met dikke antropogene humus A horizont verwacht worden, met klei-zand op geringe of matige diepte. Het zijn permanent natte bodems met winterwaterstand nabij het maaiveld (20-30cm) en zomerwaterstand rond de 100cm diepte.

- Bij een proefsleuvenonderzoek op de gronden grenzend ten oosten aan het plangebied werden enkele greppels en een paalkuil uit de ijzertijd gevonden, alsook enkele laatmiddeleeuwse sporen en een greppel- en grachtensysteem uit de 16de tot 18de eeuw. Er werden bij dit onderzoek een groot aantal recente verstoringen en vergravingen vastgesteld, op andere plaatsen was de originele bodemopbouw dan weer wel bewaard, met op sommige plaatsen een goed ontwikkelde podzol. De sporen werden geïnterpreteerd als off site fenomenen van bewoning die zich buiten het plangebied bevindt, en de zware verstoring vertroebelde het archeologische beeld; er werd geen

vervolgonderzoek geadviseerd. Omdat zowel een aantal middeleeuwse sporen als een aantal verstoringen zich aan de grens met het huidige plangebied bevonden, kan verondersteld worden dat de kans groot is dat beide zaken zich ook op het plangebied zullen manifesteren. Ook is de aanwezigheid van een podzolbodem onder het plaggendek niet uit te sluiten, wat een aanwijzing kan zijn dat eventuele steentijdsites een goede bewaring kennen. In de omgeving van het plangebied zijn reeds meerdere veldprospecties aangevoerd, waarbij vondstenmateriaal uit de steentijden, de ijzertijd, de vroege tot late middeleeuwen en de nieuwe tijd is aangetroffen. Verder naar het noordwesten werd eind 20ste eeuw een landelijke nederzetting uit de 1ste eeuw na Chr. tot begin 3de eeuw opgegraven, van in totaal 14 à 15 gebouwen.

- Op basis van deze gegevens kan niet uitgesloten worden dat er op het plangebied archeologische sites aanwezig zijn, het kan daarbij gaan om steentijd artefactensites en sites met grondsporen. Hoewel de gekende archeologische gegevens in de omgeving aantonen dat er sinds lang menselijke aanwezigheid is in de omgeving, wordt er geen zeer hoge archeologische waarde toegekend aan het terrein. Door de natte terreincondities en de vastgestelde verstoringen op de naastliggende terreinen, moet de archeologische verwachting iets naar beneden worden bijgesteld. Er wordt wel opgemerkt dat de huidige natte bodemomstandigheden niet noodzakelijk betekenen dat het terrein honderden, duizenden jaren geleden ook al zo'n hoge grondwaterstand kende.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

De gebouwen in de zuidwestelijke hoek worden gesloopt, de bomen gerooid en het terrein wordt bouwrijp gemaakt. Vervolgens wordt het plangebied verkaveld in 20 bouwloten. 19 loten zijn voorzien voor individuele woningen. Lot 20 is gelegen in de noordwestelijke hoek en is opgezet als een groepswoningbouw met 5 entiteiten; in dit lot wordt een ondergrondse parkeergarage van ca. 1527m² groot een 1 bouwlaag diep (ca. 3,5m) aangelegd. Bij elke woning is een tuin voorzien. Er wordt een nieuwe wegenis ingericht die vanuit Schuurblok in het oosten doorheen de verkaveling loopt, met ten zuiden ervan 2 bovengrondse parkeerzones. Ten noorden van de wegenis en in het zuiden van het plangebied worden waterpartijen uitgegraven. In het westelijke deel wordt een speelbos aangeplant, ook langs de wegenis en de zuidelijke waterpartij worden groenzones ingericht. Er zullen aanzienlijke grondwerken plaatsvinden op het plangebied: de afbraak van de gebouwen, het rooien van de bomen, het bouwrijp maken van de percelen, bodemingrepen voor aanleg van de ondergrondse parkeergarage, de wegenis, de waterpartijen en de nutsleidingen en -voorzieningen, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen en verhardingen, omgevingsaanleg. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een bepaalde archeologische verwachting, zowel voor steentijd artefactensites als sites met grondsporen. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van (een) archeologische site(s) echter niet met zekerheid aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Verder vooronderzoek kan nuttige kennis bijbrengen over vroegere menselijke aanwezigheid ten oosten van de kern van Oelegem; deze aanwezigheid werd reeds aangetoond bij veldprospecties, maar werd nog maar weinig geverifieerd via systematisch gravend archeologisch onderzoek. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject,

aangezien de verkaveling pas ontwikkeld wordt onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning, en de afbraak- en rooiwerken.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is deze onderzoeksmethode noodzakelijk om uit te voeren. Op die manier kan het potentieel voor in situ steentijd artefactensites nagegaan worden en kan de bodemopbouw meer exact in kaart worden gebracht. Ook kan de graad van verstoring, en de eventuele impact ervan op het archeologische niveau, nagegaan worden. Het voorstel voor het landschappelijk bodemonderzoek, door middel van boringen, wordt in het programma van maatregelen verder uitgewerkt en verduidelijkt.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een

metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden. Wel dient tijdens het proefsleuvenonderzoek (zie verder) een metaaldetector ingezet worden ter controle van de aangelegde sleuven en de grondhopen.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing als blijkt dat er tijdens de landschappelijke boringen vastgesteld wordt dat er mogelijk steentijdsites aanwezig kunnen zijn. De te volgen strategie en methodiek hangt bijgevolg af van de landschappelijke boorresultaten.

- Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Het doel van proefputten in functie van steentijd artefactensites is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing als blijkt dat er tijdens de landschappelijke boringen vastgesteld wordt dat er mogelijk steentijdsites aanwezig kunnen zijn. De te volgen strategie en methodiek hangt bijgevolg af van de landschappelijke boorresultaten.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. Deze proefsleuven moeten aangelegd worden na het uitvoeren van de landschappelijke boringen (en na een eventueel archeologisch booronderzoek en/of steentijd proefputtenonderzoek). Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Hoewel het plangebied slechts ca. 275m ten noordoosten van de dorpskern van Oelegem is gelegen maakt het pas sinds de tweede helft van de 20ste eeuw deel uit van de bebouwde kom rond het dorp. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is de kleine dorpskern, langsheen de baan Zandhoven-Oelegem-Wommelgem, goed herkenbaar. Het terrein is op dat moment onbebouwd en grotendeels in gebruik als landbouwgrond, met mogelijk een kleine beboste zone in het noordoosten. In het oosten wordt het terrein begrensd door een landweg, vermoedelijk een voorganger van de huidige straat Schuurblok. Op alle kaarten uit de 19de en eerste helft 20ste eeuw is het plangebied steeds onbebouwd, waarbij sommige kaarten wat meer detail vrijgeven. Op Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart (midden 19de eeuw) wordt een omwalde site (het Schransken) aangegeven net ten westen van het plangebied, en is ook een landweg afgebeeld die van noordoost naar zuidwest doorheen de westelijke helft van het terrein loopt. Op de topografische kaart van 1892 wordt het plangebied aangeduid als nat grasland. Op de luchtfoto's van 1971 en 1979-1990 is nog steeds een onbebouwd terrein te zien, dat vermoedelijk hoofdzakelijk als weiland in gebruik lijkt te zijn. De omgeving is op dat moment nog onbebouwd. Pas later verschijnen de gebouwen in het zuidwesten, krijgt het plangebied zijn huidige vorm en wordt de omgeving meer en meer bebouwd. Grootschalige verstoringen lijken op basis van deze gegevens niet te hebben plaatsgevonden op het terrein.

Bij een proefsleuvenonderzoek op de gronden grenzend ten oosten aan het plangebied werden enkele greppels en een paalkuil uit de ijzertijd gevonden, alsook enkele laatmiddeleeuwse sporen en een greppel- en grachtensysteem uit de 16de tot 18de eeuw. Er werden bij dit onderzoek een groot aantal recente verstoringen en vergravingen vastgesteld, op andere plaatsen was de originele bodemopbouw dan weer wel bewaard, met op sommige plaatsen een goed ontwikkelde podzol. De sporen werden geïnterpreteerd als off site fenomenen van bewoning die zich buiten het plangebied bevindt, en de zware verstoring vertroebelde het archeologische beeld; er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd. Omdat zowel een aantal middeleeuwse sporen als een aantal verstoringen zich aan de grens met het huidige plangebied bevonden, kan verondersteld worden dat de kans groot is dat beide zaken zich ook op het plangebied zullen manifesteren.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Zie hierboven.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Neen.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De gebouwen in de zuidwestelijke hoek worden gesloopt, de bomen gerooid en het terrein wordt bouwrijp gemaakt. Vervolgens wordt het plangebied verkaveld in 20 bouwloten. 19 loten zijn voorzien voor individuele woningen. Lot 20 is gelegen in de noordwestelijke hoek en is opgezet als

een groepswoningbouw met 5 entiteiten; in dit lot wordt een ondergrondse parkeergarage van ca. 1527m² groot een 1 bouwlaag diep (ca. 3,5m) aangelegd. Bij elke woning is een tuin voorzien. Er wordt een nieuwe wegenis ingericht die vanuit Schuurblok in het oosten doorheen de verkaveling loopt, met ten zuiden ervan 2 bovengrondse parkeerzones. Ten noorden van de wegenis en in het zuiden van het plangebied worden waterpartijen uitgegraven. In het westelijke deel wordt een speelbos aangeplant, ook langs de wegenis en de zuidelijke waterpartij worden groenzones ingericht. Er zullen aanzienlijke grondwerken plaatsvinden op het plangebied: de afbraak van de gebouwen, het rooien van de bomen, het bouwrijp maken van de percelen, bodemingrepen voor aanleg van de ondergrondse parkeergarage, de wegenis, de waterpartijen en de nutsleidingen en -voorzieningen, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen en verhardingen, omgevingsaanleg. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. De kans op het aantreffen van een archeologische site met grondsporen is echter reëel.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

In eerste instantie dient een landschappelijk booronderzoek te gebeuren, waarbij verspreid over het terrein een aantal boringen worden uitgevoerd. Indien blijkt dat bij dit onderzoek archeologische niveaus met potentieel voor steentijdsites bewaard zijn op een deel of over het volledige terrein, dient een verder verkennend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Deze onderzoeksvorm valt onder een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit onderzoek bestaat uit een boorpuntenraster, waarbij de parallelle raaien 10m uit elkaar staan en de boorpunten op de boorraai 12m uit elkaar. De keuze van het boorgrid is gebaseerd op de resultaten van het landschappelijk booronderzoek. Het opgeboorde residu dient uitgezeefd te worden en gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. Op de locatie waar er *in situ* steentijdartefacten vastgesteld werden, dient ofwel een verder vooronderzoek gericht op steentijd te gebeuren om de site beter te kunnen afbakenen (door middel van waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputten in functie van steentijd artefactensites), ofwel kan er direct worden overgegaan naar een opgraving indien er voldoende gegevens voorhanden zijn voor het opmaken van een programma van maatregelen hiervoor.

De tweede fase bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. Deze fase kan volgen na het landschappelijk booronderzoek, indien de resultaten hiervan negatief zijn (= geen potentieel voor steentijd). Indien er bij de landschappelijke boringen wordt vastgesteld dat het archeologisch niveau is verstoord op bepaalde delen van het plangebied, dan kan de zone waar proefsleuven dienen aangelegd te worden beperkt worden. Het sleuvenonderzoek bestaat uit het aanleggen van parallelle sleuven. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel voor sites met grondsporen in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te

beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Oelegem Schuurblok (deelgemeente van Ranst, provincie Antwerpen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied dat verkaveld zal worden is 11 692m² groot en heeft een trapeziumachtige vorm. Het terrein grenst in het oosten aan de straat Schuurblok, aan de andere zijdes wordt het omringd door woningen en tuinen/groenzones. In de zuidwestelijke hoek zijn enkele losstaande gebouwen gelegen omgeven door bomen. De rest van het terrein is braakliggend met verspreid nog een aantal bomen.

Hoewel het plangebied slechts ca. 275m ten noordoosten van de dorpskern van Oelegem is gelegen maakt het pas sinds de tweede helft van de 20ste eeuw deel uit van de bebouwde kom rond het dorp. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is de kleine dorpskern, langsheen de baan Zandhoven-Oelegem-Wommelgem, goed herkenbaar. Het terrein is op dat moment onbebouwd en grotendeels in gebruik als landbouwgrond, met mogelijk een kleine beboste zone in het noordoosten. In het oosten wordt het terrein begrensd door een landweg, vermoedelijk een voorganger van de huidige straat Schuurblok. Op alle kaarten uit de 19de en eerste helft 20ste eeuw is het plangebied steeds onbebouwd, waarbij sommige kaarten wat meer detail vrijgeven. Op Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart (midden 19de eeuw) wordt een omwalde site (het Schransken) aangegeven net ten westen van het plangebied, en is ook een landweg afgebeeld die van noordoost naar zuidwest doorheen de westelijke helft van het terrein loopt. Op de topografische kaart van 1892 wordt het plangebied aangeduid als nat grasland. Op de luchtfoto's van 1971 en 1979-1990 is nog steeds een onbebouwd terrein te zien, dat vermoedelijk hoofdzakelijk als weiland in gebruik lijkt te zijn. De omgeving is op dat moment nog onbebouwd. Pas later verschijnen de gebouwen in het zuidwesten, krijgt het plangebied zijn huidige vorm en wordt de omgeving meer en meer bebouwd. Grootschalige verstoringen lijken op basis van deze gegevens niet te hebben plaatsgevonden op het terrein.

De dorpskern van Oelegem ontwikkelde zich op een iets hogere opduiking binnen een eerder vlak landschap. Het plangebied is iets ten oosten van deze hogere opduiking gelegen. Dit eerder vlakke landschap wordt in het noorden begrensd door de waterloop Groot Schijn en diens vallei (ca. 1,3km ten noorden van het plangebied), en in het zuiden door een heuvelrug. Nabij het plangebied zijn geen natuurlijke waterlopen gekend. Op het detail van het digitale hoogtemodel is te zien dat het zuidelijke deel van het terrein (ca. +9,40m TAW) iets hoger is gelegen dan het noordelijke deel (ca. +9,20m TAW), mogelijk is dit het gevolg van enige antropogene ophoging. De recent verkavelde gronden ten noorden, oosten en zuiden zijn duidelijk een stuk hoger gelegen, dit is een kunstmatig gecreëerde situatie; de groenzone ten westen is iets lager gelegen. Van een natuurlijke helling lijkt geen sprake te zijn. Op het terrein kan een natte lemige zandbodem met dikke antropogene humus A horizont verwacht worden, met klei-zand op geringe of matige diepte. Het zijn permanent natte bodems met winterwaterstand nabij het maaiveld (20-30cm) en zomerwaterstand rond de 100cm diepte.

Bij een proefsleuvenonderzoek op de gronden grenzend ten oosten aan het plangebied werden enkele greppels en een paalkuil uit de ijzertijd gevonden, alsook enkele laatmiddeleeuwse sporen en een greppel- en grachtensysteem uit de 16de tot 18de eeuw. Er werden bij dit onderzoek een groot aantal recente verstoringen en vergravingen vastgesteld, op andere plaatsen was de originele bodemopbouw dan weer wel bewaard, met op sommige plaatsen een goed ontwikkelde podzol. De sporen werden geïnterpreteerd als off site fenomenen van bewoning die zich buiten het plangebied bevindt, en de zware verstoring vertroebelde het archeologische beeld; er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd. Omdat zowel een aantal middeleeuwse sporen als een aantal verstoringen zich aan de grens met het huidige plangebied bevonden, kan verondersteld worden dat de kans groot is dat beide zaken zich ook op het plangebied zullen manifesteren. Ook is de aanwezigheid van een podzolbodem onder het plaggendek niet uit te sluiten, wat een aanwijzing kan zijn dat eventuele steentijdsites een goede bewaring kennen. In de omgeving van het plangebied zijn reeds meerdere veldprospecties aangevoerd, waarbij vondstenmateriaal uit de steentijden, de ijzertijd, de vroege tot late middeleeuwen en de nieuwe tijd is aangetroffen. Verder naar het noordwesten werd eind 20ste eeuw een landelijke nederzetting uit de 1ste eeuw na Chr. tot begin 3de eeuw opgegraven, van in totaal 14 à 15 gebouwen.

Op basis van deze gegevens kan niet uitgesloten worden dat er op het plangebied archeologische sites aanwezig zijn, het kan daarbij gaan om steentijd artefactensites en sites met grondsporen. Hoewel de gekende archeologische gegevens in de omgeving aantonen dat er sinds lang menselijke aanwezigheid is in de omgeving, wordt er geen zeer hoge archeologische waarde toegekend aan het terrein. Door de natte terreincondities en de vastgestelde verstoringen op de naastliggende terreinen, moet de archeologische verwachting iets naar beneden worden bijgesteld. Er wordt wel opgemerkt dat de huidige natte bodemomstandigheden niet noodzakelijk betekenen dat het terrein honderden, duizenden jaren geleden ook al zo'n hoge grondwaterstand kende.

De gebouwen in de zuidwestelijke hoek worden gesloopt, de bomen gerooid en het terrein wordt bouwrijp gemaakt. Vervolgens wordt het plangebied verkaveld in 20 bouwloten. 19 loten zijn voorzien voor individuele woningen. Lot 20 is gelegen in de noordwestelijke hoek en is opgezet als een groepswoningbouw met 5 entiteiten; in dit lot wordt een ondergrondse parkeergarage van ca. 1527m² groot een 1 bouwlaag diep (ca. 3,5m) aangelegd. Bij elke woning is een tuin voorzien. Er wordt een nieuwe wegenis ingericht die vanuit Schuurblok in het oosten doorheen de verkaveling loopt, met ten zuiden ervan 2 bovengrondse parkeerzones. Ten noorden van de wegenis en in het zuiden van het plangebied worden waterpartijen uitgegraven. In het westelijke deel wordt een speelbos aangeplant, ook langs de wegenis en de zuidelijke waterpartij worden groenzones ingericht. Er zullen aanzienlijke grondwerken plaatsvinden op het plangebied: de afbraak van de gebouwen, het rooien van de bomen, het bouwrijp maken van de percelen, bodemingrepen voor aanleg van de ondergrondse parkeergarage, de wegenis, de waterpartijen en de nutsleidingen en -voorzieningen, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen en verhardingen, omgevingsaanleg. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een bepaalde archeologische verwachting, zowel voor steentijd artefactensites als sites met grondsporen. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van (een) archeologische site(s) echter niet met zekerheid aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Verder vooronderzoek kan nuttige kennis bijbrengen over vroegere menselijke aanwezigheid ten oosten van de kern van

Oelegem; deze aanwezigheid werd reeds aangetoond bij veldprospecties, maar werd nog maar weinig geverifieerd via systematisch gravend archeologisch onderzoek. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de verkaveling pas ontwikkeld wordt onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning, en de afbraak- en rooiwerken.

Het verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk booronderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en/of een proefputtenonderzoek gericht op steentijd), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. Het proefsleuvenonderzoek dient niet/beperkter uitgevoerd te worden indien er bij de landschappelijke boringen een verstoring van het archeologisch niveau wordt vastgesteld op (delen van) het terrein. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- https://inventaris.onroerenderfgoed.be
- https://cai.onroerenderfgoed.be/
- http://www.geopunt.be/kaart
- http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/
- http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/
- http://www.ngi.be/topomapviewer/
- https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/ROEV/2713/ROEV2713-001.pdf

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be). 7
Figuur 2 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer). 8
Figuur 3 Uitsnede uit het wegenis- en rioleringsplan (bron: initiatiefnemer). 9
Figuur 4 Geplande werken geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be en initiatiefnemer). 9
Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 10
Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 11
Figuur 7 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be). 11
Figuur 8 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). ..12
Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be). 13
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be). 13
Figuur 11 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be). 14
Figuur 12 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV). 15
Figuur 13 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be). 16
Figuur 14 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be). 16
Figuur 15 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be). 17
Figuur 16 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). 19
Figuur 17 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be). 20
Figuur 18 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be). 20
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be). 21
Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1865 (bron: cartesius.be en NGI). 21
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1892 (bron: cartesius.be en NGI). 22
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1929 (bron: cartesius.be en NGI). 22
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be). 23
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be). 23
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be). 24
Figuur 26 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI). 26

Bijlage: Ontwerpplannen (bron: initiatiefnemer).

MASTERPLAN RANST SCHUURBLOK FASE 3

PROVINCIE	ANTWERPEN
ARRONDISSEMENT	ANTWERPEN
GEMEENTE	RANST (Oelegem)
LIGGING	VENUSSTRAAT – JOHN KENNEDYLAAN – ZANDHOVEN STEENWEG – SCHUURBLOK RANST 2 AFD/OELEGEM/, sectie A N° 563/A – 556/N – 556/P – 556/K 556/M – 556/L – 556/D – 556/E – 556/F

VERKAVELING

"SCHUURBLOK FASE 3"

GRONDPLAN

WEGENIS- EN RIOLERINGSWERKEN

AANVRAGER	IPON NV ANKERSTRAAT 113 BUS 1A 9100 SINT-NIKLAAS
TER GOEDKEURING	GEZIEN EN GOEDGEKEURD DOOR DE GEMEENTERAAD IN ZITTING VAN : OP BEVEL DE ALGEMEEN DIRECTEUR DE BURGEMEESTER-VOORZITTER

DATUM	SCHAAL	NR.	DOSSIER
18/12/2020	1/500	3	2010/3326

WIJZIGINGEN

DATUM	INDEX	OMSCHRIJVING

STUDIEBUREAU O-MIKRON

B.V.B.A.
St. Amelbergalaan 41 A
9140 TEMSE
Tél n° 03/771.46.87
Fax n° 03/711.03.94

S.P.R.L.
rue de la Fabrique 14
4500 GIVES
Tél n° 085/23.50.35
Fax n° 085/23.50.35

N

0m 10m 20m 30m 40m

RANST 2 AFD OELEGEM SECTIE A

Verkaveling "Schuurblok fase 3"

HOOGTEMETING IN STELSEL T.A.W.

RIETVELD

SCHUURBLOK

NOTENSTRAAT

KLINKERS

KIKKERSTR

GARAGE IN OPRICHTING
met wachtgevel over perceelsgrens

RIJWEG IN ASFALT

Rijweg in klinkers

Talud 8/4

Talud 16/4

Overstortconstructie
Overstort: 8.75m
Knijp Ø160mm: 8.49m
(detail: zie plan Kunstwerken)

ERFDIENSTBAARHEID t.b.v. ONDERGRONDSE NUTSLEIDINGEN breedte : 1.50m

schaal: 1/500